

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXII рік видання. № 221-222, листопад-грудень, 2012

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Значимість неповторної сутності феномена «українського Горация»*
- ❖ *Про «Дорогу» Анни Трайсти-Рушть...*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології*
- ❖ *Стеліан Груя (Яцентюк) з перспективи дослідження*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури Четвертий славетний поет кола римських елегіків (III)*
- ❖ *Лео Бутнару – поет трьох столиць*
- ❖ *Небилиці з дідусевої скарбниці*
- ❖ *Буковинські трафунки*
- ❖ *На біволячій шкірі (Легенда)*
- ❖ *Радуйся, земле!*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

❖ *Провід Союзу українців Румунії*
❖ *і редакція Журналу*
щиро бажають читачам «Нашого голосу»
❖ *та всій українській громаді*
великого щастя, міцного здоров'я
❖ *та сповнення всіх задумів!*

Христос рождається!
З Новим роком!

*У Різдвяні свята
Спішім брат до брата,
Позабудьмо, що нас ділить,
Що відводить нас від ціли.*

*І колядуймо:
Дай тобі, Боже,
Всього, що гоже,
В пасіці рійно,
В полі надійно,
А в хаті мирно
І боговіно.*

*Всім нам посполу,
З гори до долу,*

*Дай щасливо побороти
Нашу вдачу квалу.*

*Щоб ми рука в руку
І груди при груди
Йшли на стрічу кращій долі
Так, як другі люди.*

*Щоб цілий світ, браття,
Не міг вийти з дива,
Що зробила для українців
Єдність та правдива.*

Богдан ЛЕПКИЙ

Іван РЕБОШАПКА

Значимість неповторної сутності феномена «українського Горація»

До 290-річчя з дня народження Григорія Сковороди

Видатного українського просвітителя, філософа і поета, мандрівного вчителя свого народу Григорія Савича Сковороду (3.XII.1722 – 9.XI.1794), творчістю якого завершується найвизначніший останній період давньої української літератури, ще за його життя сучасники називали «мабндрівною академією», його самого, як зауважив С.Єфремов, вважали за цілий університет, перший в Україні, який постав у Харкові (1805 р.) і завдяки пожетуванням у великій на тоді сумі (400.000 карбованців), які «посипались від учнів Сковороди».

В історії української культури постать Сковороди – це справжній неповторний феномен, творча сутність якого виявляє його значимість у кількох літературно-культурних площинах. По-перше, поетично-філософська і просвітительська діяльність Сковороди є надто показовою того факту, наскільки авторитетним і високим вогнищем просвітництва була Києво-Могилянська академія, в якій вчився і Сковорода, який до такого рівня досконалості вивчив грецьку і латинську мови, якими написав 150 листів. Латинською мовою він написав ряд його оригінальних творів, переклав чимало творів латиномовних письменників. Словом, знання і викладання латинської мови у Києві знаходились на такому високому рівні, що в момент заснування школи в Яссах при храмі Трьох святих ієреїв група українських викладачів з Києво-Могилянської академії на чолі з Почаським були направлені київським митрополитом Петром Могилою вчити латині румунських учнів, рідна мова яких, звісно, маючи прямі зв'язки з латинською. По-друге, творчістю Сковороди давня українська література піднеслась на дуже високий рівень, який, на жаль, завдяки і мовновному «переломові» (перехід на народну українську мову) та, окрім деяких рефлексій дотодішнього шкільництва у творчості першого класика нової української літератури І.П.Котляревського, далі не продовжувався. Якби нова українська література пішла була б далі на піднесеному Сковородою рівні, то, безперечно,

вона була б виглядала зовсім іншою, напевно її сутність значиміше нагадувала б природу і сутність ряду європейських літератур. По-третє, даний надто цінний культурний феномен полягає в тому, що Григорій Сковорода, як, може, ніхто інший навіть з інших літератур, як блискучий знавець античних літератур, античної культури і філософії, є своєрідним «мостом» між ними і рідною давньою українською літературою, в яку органічно інтегрував стародавні літературно-філософські цінності, сприйняття яких якби продовжувалось би на такому ж осмотичному рівні новою українською літературою, то й вона була б набула чимраз помітнішої художньо-тематичної змістовності – у генетично-типологічній площині тощо.

Із-за надто «щедрого» «напування» біля джерел античних літератур (найулюбленішому своєму учневі Михайлу Ковалинському в листах заявляв: якщо любиш мене, щиро полюби древні літератури) та своєрідного «воплотіння» сприйнятого у своїх творах, Сковорода – поет і мислитель зовсім самобутній, його творча сутність, як доказують написані про нього протягом століть розвідки, остається до певної міри «невловимою», незбагненою, бо настільки ж вона оригінальна в оперуванні художніми засобами і мислительськими категоріями.

Григорія Сковороду наближали до Сократа, майже називаючи його «українським Сократом». Д. Багалій, наприклад, у перевиданій з 1912 р. праці («Український мандрівний філософ Григорій Сковорода», К., 1992) стверджує, що геніального Сократа Сковорода слухався як свого навчителя, бо, як і Сократ, набув звичку постійно прислуховуватися до голосу свого сумління, надто у тих випадках, коли в ньому відбувалась боротьба прагнень, поривів та бажань. Сковорода сприйняв і художньо виклав один з найважливіших принципів Сократа – пізнай себе самого. «Українським Сократом» називали Сковороду тому, відзначає наш сучасник Василь Ушак, бо Сковорода в інших умовах України 18 ст., подібно Сократові, розмірковував про добро,

справедливість, доброзичливість, пробуджував у людей прагнення до знань, істини.

Чи не найбільше причин і явних доказів було в сучасників називати Григорія Сковороду «українським Горацієм». Великий римський поет Горацій (65 – 8 рр. до н.е.) був улюбленцем Сковороди, відношення якого до творчості Горація конкретизується кількома аспектами: Сковорода переклав оди Горація «До Ліцинія Мурени», «До Помпея Гросфа» («Oda Horatiana (libri II, XVI) de animi tranquillitate»), переспівав Горацієву оду II, 16 у 24-й пісні «Саду божественних пісень», у поезії «Всякому городу нрав і права» здійснив оригінальне наслідування оди Горація «До Мецената» (про це див. нашу розвідку «Найвищі здобутки римської поезії епохи «Августового миру» // «Наш голос», ч. 2012), здійснив наслідування другої еподи Горація («Beatus ille, qui procul negatus, / Ut prisca gens mortalium») та у незавершній латиномовній поезії «Щасливий, хто уникає справ...». У деяких діалогах Сковорода взяв як присвяти слова Горація: у діалозі «Бесіда 1-а» – слова Горація «non iudiciis utere vulgi» (перекладені Сковородою приказкою «По мосту-мосточку з народом ходи, та по розуму його себе не веди»), а в діалозі «Ікона Алківіадська» – слова Горація «Nec dulcia differ in annum» («не відкидай насолоди на рік...», що є синонімом славного Горацієвого ж кредо «saepi diem» – насолода від інтенсивного прожиття даної хвилини, кредо, сповідуване і Сковородою (живи сьогодні – завтра буде пізно, виражався він). І, не в останнє, Горацій приваблював Сковороду і як співець «золотої мірноти» («aureas mediocritas»). Відмінність Сковороди як толкового знавця Біблії, сформованого удусі українського релігійного барока, полягає в тому, що своїм оригінальним сприйняттям він християнізує Горація (див.: Л.Ушкалов. Ейдос «золотої середини» на терені українського духовного досвіду // Збірник Хакр. Іст.-філ. Товариства: Нова серія.- Х., Майдан, 1998, т.6, с. 29-38).

Творчість Сковороди має зв'язок, фактично, зі всією античною культурою (див.: Л.Ушкалов. Григорій Сковорода і антична культура, Харків, 1997). Дослідники виявили зв'язок творчості Сковороди

з байками славетного древньогрецького байкаря Езопа (VII-VI ст. до н.е.), який полягає у переробках кількох сюжетів останнього (про що писала і Магдалина Куцюк: «Fabulele lui Skovoroda și tradiția esopică // Analele Univ. Buc. Limbi slave, 21, 1972), зв'язок з творчістю Овідія (43 р. до н.е.-18 р. н.е.), який користувався великою славою на Україні, його елегії та послання ретельно вивчалися в тогочасних навчальних закладах, зокрема в Києво-Могилянській академії та в Харківському колегіумі, де викладав і Сковорода, цитуючи з Овідієвих «Метаморфоз» у своєму діалозі «Потоп зміїний». Сковорода переклав вірші першої книги Овідієвих «Фастів» під назвою «Похвала астрономії». Окремі образи,

відмічає Д.Чижевський, «ближчі релігійні ліриці Сковороди, аніж поезії Овідія» (ознака раніше згадуваної Ушкаловим християнізації Сковородою ним сприйнятого, що становить одну з визначальних рис його творчості, як це впливає з глобального її аналізу – І.Р.).

Одним з улюблених древньогрецьких письменників та філософів Сковороди був Плутарх (близько 45 – близько 127 рр.), з творчості якого він переклав п'ять трактатів й ім'я якого наявне у трактаті Сковороди «Ікона Алківіадська», у діалозі «Боротьба Михаїла із

Сатаною». Плутарх близький Сковороді найперше своєю проповіддю спокою (див.: С.Джовевський: Плутарх у листуванні Сковороди // Збірник статтів, Одеса, 1923; Магдалина Куцюк. Апофеоз світла у творчості Григорія Сковороди // Слово і час, 1990, ч.3, с. 51-59).

Наявні зв'язки Сковороди з новолатинською літературою, з якої він переклав ряд творів. Найулюбленішим новолатинським автором Сковороди був голландський письменник, філософ і богослов доби Відродження Еразм Роттердамський (1469-1536), на якого він часто покликався в листах до Михайла Ковалинського як «наш Еразм».

Поезія та проза Сковороди має численні зв'язки та паралелі з цілою низкою новочасних європейських національних літератур.

(Продовження на 6 стор.)

Значимість неповторної сутності феномена «українського Горація»

(Продовження з 5 стор.)

Про його творчість написано чимало праць у нові часи французькою мовою (E. Volsky. La pensée de Grégoire Skovoroda et ses sources antiques, Paris, 1994), німецькою (D. Tschyżewsky. Skovoroda – Gogol', Wiesbaden, 1968), чеською (Z. Genyk-Berezovská. Myslitelský a básnický odkaz Hryhorije Skovorody (Predmluva)// H.Skovoroda. Rozmluva o moudrosti, Praha, 1893), англійською (D. B.Chopyk. G.S.Skovoroda. Fables and Aphorisms, New York, 1990), російською й іншими мовами.

З-поміж перших румунських вчених, Олександр Хаждеу зацікавився творчістю Сковороди ще в першій половині XIX ст., під час його студентства у Харківському університеті, надрукувавши і прокоментувавши уривки з філософських творів українського мислителя, який вплинув на його власну творчість і якого він уважав сократським генієм Росії. Це питання докладно вивчила Магдалина Куцюк (Alexandru Haşdeu şi Grigorie Skovoroda // Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea, Centrul de Multiplic.al Univ. Buc.,1974). Раніше від неї про це питання писав Траян Йонеску-Нішков (Scrierile filosofice ale lui Alexandru Hâjdeu şi gânditorul ucrainean Grigore Savici Skovoroda// Romanoslavica, XII,1965).

Незважаючи на таку численну наукову літературу про Григорія Сковороду, завдяки браку системності в його мисленні (як дехто вважає) та завдяки помітній оригінальності/самобутності художньо-мислительську його сутність не так то легко виявити. І, все ж таки, поодинокі твердження ряду особистостей підказують слушні сугестії для цього. Засновник Харківського університету (1805 р.) Каразин відзначав подібність Сковороди до Лейбніца у філософській концепції про людину як мікрокосмос: «Під чубом та в українській свитині мали ми свого Піфагора, Орігена та Лейбніца». Одну з важливих вказівок стосовно філософської сутності Сковороди подав 1912 р. російський філософ Ф.Ф.Ерн у своїй монографії «Григорий Савич Сковорода. Жизнь и учение» (Москва, 1912), а саме ту, що теологія у

Сковороди – це чиста оболонка його праць. Іншу, вирішальну вказівку для визначення мислительської сутності Сковороди, яка виступає у його творчості органічно поєднаною з першою (відміченою Ерном), подав 1913 р. А.Товкачівський у статті «Григорій Сковорода» (надрук. у журналі українських модерністів «Українська хата», ч. 3-5): «...бувають моменти, коли в нас немовби розвиднюється в душі(...), немов набуваємо нові органи зору і слуху. Нерухомі раніш, мертві речі починають виявляти якесь життя, ми чуємо якісь таємні голоси, бачимо незримий таємний зв'язок всіх речей між собою. Вбачаємо в речах присутність чогось невідомого і вічного. Світ нараз набуває в наших очах незнаного нам перед тим значення і кожна річ зокрема стає *символом, емблемою, видимим знаком* невидимого і вічного». Підкреслені слова (окрім уточнень *невідомого і вічного*, які якраз підходять до вияснення концепції Сковороди-богослова) – це ніщо інше, як натхненне сугерування того комунікативного акту, який в сучасній американській семіотичній науці називається *symbolic Interaction* (символічна взаємодія) (див.: *Jerome G.Manis, Bernard N. Meltzer. Symbolic Interaction. A Reader in Social Psychology. 2nd edition, Allyn and Bacon, Inc., Boston, 1972*), тобто, людське спілкування здійснюється взаємодією знаків-символів-кодів, релігійні факти у світському поетичному спілкуванні зазвичай «примикають» до знакових світських типологій та серій, виступаючи як однорідні значеннєві «нашарування», чого у мислительській манері Сковороди-богослова немає.

Зауваження Ушкалова, Ерна і Товкачівського (може, й інших дослідників) стали доречним поштовхом для Магдалини Куцюк, яка у статті «Біблійна символістика в інтерпретації Сковороди» («Наш голос», ч.115 / січень-лютий, 2004, с.24-25) ставить підсумкову крапку над «і» стосовно мислительської своєрідності Сковороди: «Справді, домінуючою тенденцією у прочитанні Сковородою Біблії є саме розуміння майже всіх явищ, згадуваних у (ній), причому дуже часте тлумачення їх в дусі християнства».

(Далі буде)

Афоризми Григорія Сковороди

* * *

Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним.

* * *

Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись — значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота — рух душі, а життя — се рух.

* * *

Що може бути солодше за те, коли любить і прагне до тебе добра душа?

* * *

Надмір породжує пересит, пересит — нудьгу, нудьга ж — душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим.

* * *

Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю.

* * *

Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри?

* * *

Як купці вживають застережних заходів, аби у вигляді добрих товарів не придбати поганих і зіпсутих, так і нам слід якнайретьельніше пильнувати, щоб, обираючи друзів, цю найліпшу окрасу життя, більше того — неоціненний скарб, через недбалість не натрапити на щось підроблене.

* * *

Не все те отрута, що неприємне на смак.

* * *

Добрый разум, робить легким будь-який спосіб життя.

* * *

Коли ти не озброїшся проти нудьги, то стережись, аби ця тварюка не спихнула тебе не з мосту, як то кажуть, а з чесноти в моральне

зло. То навіть добре, що Діоген був приречений на заслання: там він узявся до філософії.

* * *

Бери вершину і матимеш середину.

* * *

З усіх утрат втрата часу найтяжча.

* * *

Так само як боязкі люди, захворівши під час плавання на морську хворобу, гадають, що вони почуватимуть себе краще, коли з великого судна пересядуть до невеличкого човна, а відти знову переберуться у тривесельник, але нічого сим не досягають, бо разом з собою переносять жовч і страх, — так і життєві зміни не усувають з душі того, що завдає прикрості і непокоїть.

* * *

Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось.

* * *

Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трьох ворогів.

* * *

Більше думай і тоді вирішуй.

* * *

Скільки зла таїться всередині за гарною подобою: гадюка ховається в траві.

* * *

Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати — це наполовину завершити.

* * *

О, коли б змога писати так само багато, як і мислити!

* * *

Майбутнім ми маримо, а сучасним гордуємо: ми прагнемо до того, чого немає, і нехтуємо тим, що є, так ніби минуле зможе вернутись назад, або напевно мусить здійснитися сподіване.

Лідія КОВАЛЕЦЬ,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПРО «ДОРОГУ» АННИ ТРАЙСТИ-РУШТЬ, або КОЛИ ПЛАЧУТЬ СПРАВЖНІ МУЖЧИНИ

Презентуючи свою видану окремою книгою дебютну українськомовну повість «Дорога», Анна Трайста-Рушть наприкінці видання, на самому його форзаці вмістила проникливе звернення до читача, яке сприймається як значуще і тоді, коли приступаєш до читання, і тоді, коли перегортаєш останню сторінку. Власне, авторка, родом із Мараморощини, за фахом викладач, відома своєю поетичною румуномовною збіркою «Nostalgii», розповідає про себе, про свою дорогу життєвою і творчою нивою, про свої рідні місця та ідеали. «Дитинство провела далеко від села, від дітей, під лісом між двома селами і двома культурами, між Верхньою і Нижньою Рівними...Тоді назавжди полюбила українську пісню-коломийку і волоську дойну». Та й, схоже, стовпою дороги на тих перших життєвих гонах, позначених, як бачиться, виразною українською ціхою, в Анни Трайсти-Рушть не виявилось, бо «до сільської восьмирічки треба було спускатися з гори по вісім кілометрів, а потім назад, на гору додому поміж осінніми дощами, глибокими снігами...». Чи не тому, звідавши таке бездоріжжя, проклавши не одну стежку уже в поранковий час своєї історії, письменниця, треба думати, збагнула значущість дороги, надто тієї, що веде з дому у світ і завше позначена присутністю першого. Чи не тому у якості motto до своєї повісті Анна Трайста-Рушть вибрала відомі Малишкові слова з «Пісні про рушник» «І в дорогу далеку / Ти мене на зорі проводжала...», чи не тому, зважаючи на світову (вальтерскоттівську) традицію, мотив дороги стає і в її повісті стержневим.

Якщо зважити, що сама письменниця означила свій твір як «своєрідну сімейну хроніку, в якій простежено ряд життєвих доль персонажів зі всіма їхніми скрутами та радощами», то доріг не одна, закономірно близьких, часто переплетених, але й водночас суто індивідуальних. Найпильніша увага авторки закономірно прикута до життєвої лінії Микити Семчука, прозваного у селі Кульгавим, але не тільки як до глави великого, із дев'яти дітей, сімейства, а до нього як до людини багатогранної, з багажем важливого життєвого досвіду, людини, яка стає своєрідним моральним-етичним центром усього людського товариства, що діє на сцені. Вибудовувати цю історію Анна Трайста-Рушть береться тоді, коли її герой, зовсім молоденький, прощається із мрією стати вчителем, адже почалася війна з Німеччиною.

Отож зазнавши ледь не наприкінці тих страшних подій тяжкого поранення, повернувшись мало не з іншого світу до життя, Микита, може, тому так дорожив ним, як дорожив власною гідністю, теплом родинного вогнища і присутністю поряд найближчих людей. Дорога нехай в образі залізничної колії стає роботою, сферою не тільки, сказати б, виробничих клопотів: пошкоджена одного літа затяжними дощами, вона руйнується, внаслідок чого руйнується і зв'язок рідного Микитинового села зі світом, і реноме самого Микити як людини покірливої та терплячої, бо він пробує зупинити свого начальника, людину молоду, без досвіду, однак пихату, у його непродуманих діях задля ремонту дороги й навіть береться поставити зухвальця на місце («Ану не стій тут, як біла чічка за столом, берись і ти до роботи та не давай глупі розпорядження, якщо не розумієшся на цій справі»). Утім, і тодішній, і наступний нещасні випадки усе з тієї ж (чужої) провини не зробили душу Микити озлобленою, дарма що коштували йому дорого («Від скелі відламалася велика брила, вдарила по рейці, яка підскочила і упала Микиті на ноги, переламавши їх вище колін»).

Сім'я, власна родина – дружина Одотя й діти, виховані у праці, дружбі, любові, зворушливій підтримці одне одного, а особливо тепер усі зорієнтовані на тата, допомогли йому тоді вижити й заходитися нелегко, мученицьки накульгуючи на ноги, знову торувати свій шлях. Бо ж, за Микитою, часто повторюваною ним фразою, «дорога, як і життя, спочатку манить тебе, а потім залишає на роздоріжжі, а там вже сам розбирайся...» Найбільшою втратою для цього чоловіка закономірно стає втрата його половини. Передчасне вдівство робить його ще більше прихилим до дітей, а дітей до нього. Власне, відтепер починається значно докладніше виписування авторкою провідної колізії, притому це здійснюється здебільшого в манері простій, цілком позбавлений зовнішніх красивостей. Ось одна зі сцен, коли розв'язується проблема, якої фактично й не існувало.

«Микита <...> закликав усіх дітей до хати і запитав:

– Діти, ці пани прийшли до нас, щоб запропонувати, аби я віддав вас до дитячого будинку. Ви хочете йти?

Хлопці здивовано подивилися на гостей, потім на своїх сестер і батька, стояли, мов укопані, не розуміючи, про що йдеться.

Микита продовжував:

– Там отримаєте одягу, їжу, там будете жити і вчитись.

Додому повернетесь лиш на канікули. Васильку, ідеш?

– Ні!

– А ти, Михайлику?

– Ні!

– А ти, Петрику?

– Ні, – відповіли всі. – І Митрика (тобто найменшого з-поміж себе. – Л.К.) не віддамо нікуди, і самі не поїдемо!

– Бачте? – сказав схвильовано Микита.

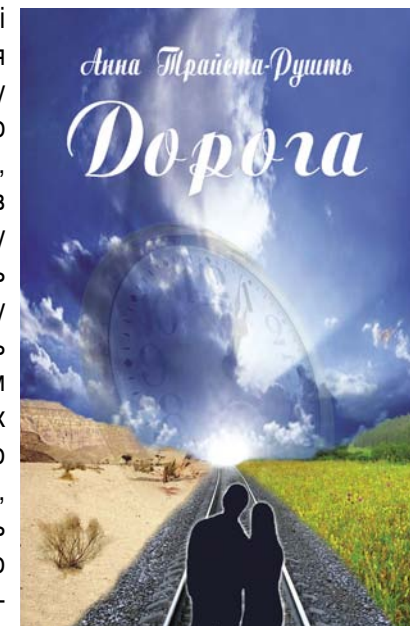
– Діти не хочуть, і я їх не присилую. Дітей не віддам нікуди, аж би що не було!»

Отож на всіх своїх дорогах цей кровний і духовний родинний зв'язок переважає, стає домінуючим у поведінці й молодих Семчуків, надто тих, чиї образи змальовані пильніше. Йдеться про Івана, старшого з синів: обравши вчительський фах, завоювавши авторитет у селі, він не одразу знаходить своє особисте щастя, дарма що воно – поряд. Та особливі складнощі й випробування тут судилися наймолодшому – Митрові, власне, йому та його обраниці Ярині. Романтично піднесена, зі щасливим фіналом, хоч і зболена історія їхніх стосунків і створює ту пружину, що, спочатку зімкнена, розходиться на всю широчінь обговорюваного тексту. «В епоху спорту і синтетики» (за Ліною Костенко) постать хлопця уже на початку твору (з букетом свіжих пахучих диких конвалій, куплених у циганки) в інтер'єрі залізничного перону, хлопця, ладного чекати вічність, лишень би з'явилась В о н а, податись навіть на край світу, бо там вона, його дівчина, виявляється такою інтригуюче-хвилюючою, що мимоволі ловиш себе на думці, що очікуєш на появу цієї ж постаті знов і знов. Власне, з образом таки найбільше Митра в'яжеться думка про неминучу перемогу справжніх почуттів і про якусь вищу інтуїтивність та життєспроможність людини, адже відхід старого Микити в інші світи припав на час таки зустрічі й порозуміння сина з Яриною, зоряний час їхнього спільного буття. «Все буде добре», – ці останні мамині слова, затягнені у свідомості навіть найменшого з дітей, звучать у повісті лейтмотивом, своєрідним девізом (за означенням самої авторки), і в час особливих сьогочасних соціальних обставин, час дефіциту тепла й уваги вселяють і в душах читачів таке важливе відчуття внутрішнього спокою.

Повторюю, будучи доволі економною у використанні художніх прийомів, письменниця, однак, успішно використовує свій інший «козир» – фольклорний за походженням, позначений тонкою спостережливістю і навіть певною філософічністю, бо мова твору виявляється пересипаною багатьма народними сентенціями («Як нема села без болота, так і в нього не обійшлося без горя», «Біда не йде сама», «В корчмі люди ділять світ начетверо», «Не сиди сам, як зозуля» та ін.). Разом з тим художність є, як є дещо стримувана, вбрана у непоказну, тиху, але тим і привабливу словесну вуаль емоційна напруга («Святий запах воску наповнив повітря і наче зв'язував видиме із невидимим, землю із небом, минуле з майбутнім»).

Є у повісті Анни Трайсти-Рушть і явні недогляди, окремі штучні ситуації. Так, на початку найменувавши свого героя Кульгавим і тим залишивши читача з думкою, що це і є, мабуть, прізвище цього чоловіка (під кінець чомусь перейменувавши його на «Хромий»), авторка розкриває «карти» цілком несподівано, ніби між іншим (у списках зарахованих на навчання один із синів Микити читає про себе «Іван Семчук»), більше це прізвище у тексті чомусь зовсім не фігурує. Неправдоподібною виглядає сцена на стор. 28-й, коли Іван, покликавши сусідів, сестру, лікаря допомагати зомлілому батькові, сам подався до міста в пошуках Митра, щоб і йому повідомити цю прикру звістку. Неправдоподібність стосується і сцени, коли Митро, справжній мужчина, міцний та витривалий, як і його батько, довідавшись, що Ярина належить іншому, йде вулицею Бухареста, безуспішно зрошуючи її ... слізьми («гірко-болючі сльози раз-у-раз капали на гарячий асфальт, що моментально пожирав їх»). Однак це деталі. Люди в Анни Трайсти-Рушть насправду сильні, а тому плачуть рідко, вони не просто беззастережно вірять, що все у них буде добре, але й роблять для цього все, що їм під силу. Бо життя для них, як і для кожного, – не іграшка, а, за висловом письменниці, скрутна дорога й навіть боротьба.

Жити не легковажачи, а торуючи свою дорогу чесно й наполегливо, не без того, що ронячи сльозу або ж ковтаючи її, жити у злагоді з собою, своїми рідними та цілим світом і навчає ця мудра повість. Побажаймо ж їй та її авторці щасливої дороги у великий світ літератури.

Іван РЕБОШАПКА

До Дня української писемності та мови

УКРАЇНІКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Починаючи з 1997 р., в Україні щорічно 9 листопада урочисто відзначається День української писемності та мови, який, згідно з православним календарем, співпадає із святом вшанування пам'яті Преподобного Нестора-літописця, якому приписується авторство найдавнішого писаного твору Київської Русі – «Повісті временних літ» і якого слід уважати зачинателем української писемності, що зазнала досі багатий і цікавий розвиток.

Зважаючи на символічне значення цього дня, підтримуючи ініціативу громадських організацій та враховуючи важливу роль української мови і тезауризів у ній усних та писаних цінностей для консолідації українського суспільства, Президент України Леонід Кучма Указом № 1241/97 «Про День української писемності та мови» узаконив 9 листопада як національне свято України.

День української писемності та мови вшановується покладанням квітів до пам'ятника літописцеві Нестору, відзначенням найкращих популяризаторів українського слова, заохочуванням видавництва випускати літературу українською мовою, стартуванням Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика, в якому можуть брати участь і зарубіжні знавці української мови, включно і з Румунії.

Відзначення Дня української писемності та мови проводиться і найефективнішим сучасним способом спілкування – інтернетом, в якому метою популяризації вживання української мови в усіх сферах життя заведено проєкт UA DAY та створено інформаційно-довідковий портал «СловоUA», за допомогою якого користувачі цієї модерної комунікативної сітки можуть дізнатися про статус і функціонування української мови та про події, акції та наукові розвідки, пов'язані з українською мовою та писемністю.

Шанобливим відзначенням Дня української писемності та мови може бути і виявлення того факту, як сприймалася (сприймається) і жила (живе) українська мова поза межами України, в чому полягає її зв'язок і тезауризів нею усних і писаних цінностей з мовами і культурами інших народів, в нашому випадку – румунського народу.

Цьогорічне відзначення Дня української писемності та мови щасливо співпадає з ювілейним 60-річчям українського відділення Бухарестського університету, заснованого 1952 р., в рамках існуючої з 1948 р. у цьому вузі кафедри слов'янських мов.

Існуючи настільки тривалий період (українські відділення Клузького і Сучавського університетів відкрилися набагато пізніше, понад десять років тому і, на жаль, за такий короткий час не визначились чим-небудь особливим), бухарестське українське відділення в Румунії було єдиним університетським центром цього профілю, і перед ним стояло безліч завдань, починаючи від власного же «зростання» у контексті багатолітньої румунської та іноземної філології, а одночасно з цим – «вишколювання» викладачів української мови, укладання програм та підручників для цього предмета, різноманітне напучування обіцяючих майбутніх письменників, розгортання наукової діяльності – дослідження мовних (мовно-діалектних) явищ, фольклору (материкового і українських поселень Румунії), материкової та української літератури Румунії, мовно-літературно-культурних румунсько-українських (слов'янських) відносин тощо. Не в останню же чергу, за винятком похилого віку «патріаха»-засновника відділення Костянтина Драпаки та молодого тоді випускника Харківського університету і, взагалі, одного з небагатьох факультетських викладачів із званням кандидата філологічних наук Миколи Павлюка, решті молодим членам українського колективу слід було, паралельно з багатосторонньою працею, здобувати і вищу науково-викладацьку кваліфікацію у рамках докторату, словом, перефразовуючи П.Тичину, нашому колективу приходилося «і рости, і діяти».

Наше «зростання» відбувалося у контекстуальній співпраці з румунською філологією і в зв'язку з попередніми румунсько-українськими (слов'янськими) дослідженнями, здійснюваними цілим рядом попередників румунської україністики.

Зацікавлення румунських вчених україністичними питаннями почали появлятися уже в першій половині XIX ст. у кількох площинах широкої філологічної «царини».

Фольклористичними питаннями, наприклад, вперше зацікавився румунський письменник, історик, філолог і фольклорист Олександр Хаждеу (1811-1872), випускник «етико-політичного», тобто юридичного факультету Харківського університету, найвидатнішого тоді вогнища української культури, який видавав 210 публікацій – половину з усіх друкованих тоді в Росії. Ще під час студентства він зблизився з гуртком Ізмаїла Срезневського

(П.П.Гулак-Артемівський та Г.Квітка-Оснот'яненко були його викладачами), який займався збиранням і вивченням українського фольклору, видавши 6 випусків «Запорожской старины» (1833-1838). Фольклористична діяльність Олександра Хаждеу охопила три аспекти: 1) записи українських пісень до розділу «Чумацкие песни» «Запорожской старины» (дві з них стосуються спільної румунської й української історії – про експедицію Богдана Хмельницького у Молодову та про місто Ясси); 2) порушення вперше в історії дослідницьких студій питання зв'язків українського фольклору з румунським (у статті «Народная румынская думка» // «Молва. Газета мод и новостей, издаваемая при «Телескопе», 1835, ч. 35); 3) наявність відгомонів українського фольклору в оригінальній творчості Олександра Хаждеу («Молдавские сонеты», 1837). Будучи написані російською мовою, зацікавлення Олександра Хаждеу українським фольклором та його зв'язками з румунським фольклором не набули належного розголосу в Румунії. Вони стали відомими значно пізніше посередництвом розвідок Й.К.Кіцімії¹, Е.М.Двойченко-Макарової², О.Романця³, Магдаліни Куцюк⁴. Ці питання підсумково оглянуті і в нашій ювілейній статті⁵.

Писані румунською мовою й основоположні зацікавлення українським фольклором у Румунії постають довкола 1865 року, і вони спочатку пов'язані з постаттю основоположника румунської філології як науки, сина Олександра Хаждеу – Богдана Петрічейку Хаждеу, який утвердив у дослідницькому плані спосіб розгляду (рецепції) українського фольклору у зв'язку з історією та поетичною творчістю румунського народу, спосіб, який, як відзначає Магдаліна Куцюк (4, с.160), зберігся у фольклористичних розвідках майже до нашого часу. Так, у своєму творі «Ion Vodă cel Simplu» (1865) вірменське походження матері Йона Воде Лютого Б.П.Хаждеу підтверджує сумнівно автентичною (?) українською піснею про Серп'ягу, надрукованою І.Срезневським у «Запорожской старине». Пізніше, О.Пападопол-Калімах зацікавився цією піснею з історичної сторони, переклав її й написав розвідку про неї.⁶

Уведений Богданом П.Хаждеу спосіб розгляду українського фольклору цінніше виявлений у його ж науковому розгляді пісні «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш», яку теж він переклав і надрукував⁷. Він же вперше висловив думку, що пісня складена «чистим рутенським діалектом, яким розмовляють до сьогодні так звані рутенці Буковини і Північної Молдови»⁸ (геніальне і теж чи не перше зазначення стосовно так званих, тобто стосовної несамототожної назви

українців – *І.Р.*). Хаждеу є зачинателем довгої дослідницької «історії» цієї пісні, якою зацікавились О.Потебня, І.Франко, С.Томашівський, І.Панкевич, О.Романець, О.Зілінський, М.Мушинка, румуни А.Балоте, Д.Каракостя, П.Караман, Г.Врабіє, Ал.Амзулеску.

Чи не найкраще обраний Богданом Хаждеу спосіб розгляду українського фольклору наявний у його рецензії на збірник В.Антоновича і М.Драгоманова «Исторические песни малорусского народа» (т.1, Київ, 1874; т.2, К., 1875)⁹, в якій він аналізує «Пісню про Байду», «Пісню про Свирговського», «Думу про

Бухарестський університет

Хмельницького та Василя Лупу», «Думу про Олексю Поповича та бурю на Чорному морі», про що в наш час писали Міхаїл Дан¹⁰ та Діну К.Джуреску¹¹, а пісню «Смерть козака» вважає «незаперечною аналогією до прекрасної (румунської – *І.Р.*) народної балади «Міоріца», уважаючи, що в основі обох творів знаходиться універсальна метафора смерті-весілля, поетичне оформлення якої у кожного народу маючи частково відмінний вигляд.

Богдан П.Хаждеу, по-друге, продовжує започатковане своїм батьком Олександром Хаждеу порівняльне вивчення поетики фольклору. У статті про загальнопоширену румунську заспівну пісенну формулу «Frunză verde...»¹² («Лист зелений...») він уводить у мотивний комплекс смерті-весілля іншу українську пісню з Галичини – про козака, який, помираючи, просить свою маму, щоб його не хоронили ні попи, ні дяки, а побратими, які у головах би посадили калину, яку птахи клюватимуть, сповіщаючи про його милу. Просьба українського козака до своєї матері, твердить Хаждеу, «нагадує просьбу нещасного чабана з балади «Міоріца». Його зауваження, що «і наші сусіди рутени із східнокарпатської зони Галичини могли бути б сформувані і вони поетичний жанр «Лист зелений», але вони після 1-2 спроб зупинилися», вимагає пояснень і спростувань.

(Продовження на 12 стор.)

Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології

(Продовження з ... стор.)

По-перше, аналізована Богданом Хаждеу пісня – це один з варіантів, записаних і мною в українських селах Південної Буковини, які закінчуються так: «Та несіт ня, поховайте! На низку долину,/ Посадіт мені в голова/ Зелену калину./ Будут пташки прилітати,/ Цвіт з калини їсти,/ Будут мені приносити/ Від милої вісти./ Всі пташки ся позлітали,/ Цвіт з калини з’їли,/ Таки мені, молодому,/ Правду не вповіли»¹³. По-друге, зауваження Хаждеу стосовно «небагатьох спроб» розвитку пісенного дискурсу легко спростовується констатацією О.Потебні про жанрову відмінність між румунськими і українськими піснями, перші з них – формально розвинуті, а другі – строфічні, набагато коротші. По-третє, назви рослин, квітів та дерев виступають в українських піснях у ролі символів та художніх паралелізмів (див, наприклад: О.Потебня, «О некоторых символах в словянской народной поэзии», Харків, 1914). Епітет *зелений (-а)* дуже поширений в українських піснях (*зелений явір, заріночок; зелена ліщина, калина, долина* тощо). Він виступає у метафоричній функції у художніх паралелізмах, але ніколи чи дуже-дуже рідко у функції лексематичних заспівів-спонукань, як в румунських піснях («Frunză verde de mohor,/ De părinți mi-e tare dor»). Можна б уважати рефлексом чи аналогією до румунського синтагматичного конструктора «Frunză verde» рідкісний південнобуковинський поетично-заспівний конструкт «Лист зелений на калині,/ Тежко жити на чужині», який «звучить» у моїй слуховій пам’яті, а де він атестований – не пригадую.

Богдан П.Хаждеу створив справжню школу румунсько-українських фольклористичних досліджень.

Одним з його наслідників був Грігоре Лазу, який у статті про народні пісні слов’ян¹⁴ достовірно представив своєрідність поетичної метрики українських і румунських пісень: перші – строфічні, другі – не строфічні, з неоднаковим числом віршів. Румунська метрика – «проста і безпосередня» («*simplă și directă*»), бо «румун то співає, то промовляє» («*gomănul când cântă, când spune*»), що, як відомо, не є виключною румунською ознакою, бо спосіб виконання рецитативом властивий українським думам, подібним до румунських балад. Ніяк не можна погодитися із запереченням Грегорієм Лазу відмічуваних Богданом Хаждеу численних румунсько-українських фольклорних подібностей і спільних типологій. Корисний вклад Г.Лазу в популяризації українського фольклору

в Румунії полягає в тому, що з-поміж 451 перекладеної пісні 56 є українськими піснями¹⁵.

Питанням відображення у фольклорі румунсько-українських відносин займався і Г.Нандриш¹⁶.

Чимало зауважень стосовно природи української пісенності та румунсько-українських подібностей знаходимо в університетському курсі Думітру Кара-кості¹⁷.

(Далі буде).

Примітки

1 Див. вступ Й.К.Кицімії до: B.P.Hasdeu. *Ion Vodă cel Cumplit*, Craiova, 1940; idem. *B.P.Hasdeu și problemele de folclor* // Studii și cercetări de istorie literară și folclor, nr. 1-4, 1952, pp. 161-191.

2 Е.М.Двойченко-Макарова, *Русско-румынские литературные связи в первой половине XIX века*, Москва, 1966.

3 О.Романець, *Джерела братерства. Богдан П. Хаждеу і східноромансько-українські взаємини*, Вид-во Львівського університету, 1971.

4 Magdalena Laszlo-Kučiuk, *Alexandru Hasdeu și folclorul ucrainean* // Relații literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Curs special, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1974.

5 Іван Ребошапка, *Найвидатніший медіатор румунсько-українських відносин першої половини XIX століття. До 200-річчя від дня народження Олександра Хаждеу (1811-1872)* // «Наш голос», № 209/ листопад, 2011.

6 Al. Papadopol-Calimah, *Cântecul hatmanului Ivan Serpeaga* // Convorbiri literare, 1.II.1888, pp. 999-1009.

7 B.P.Hasdeu, *Ștefan cel Mare și Italia* // Columna lui Traian, anul IV, nr. 12, octombrie, 1873.

8 Детальніше див. у вищевказаній праці Магдаліни Куцюк про румунсько-українські відносини (стор. 160 і слід.).

9 B.P.Hasdeu, *Poezia ruteană în legătură cu istoria română* // Columna lui Traian, iulie, 1876, pp.325-334.

10 Mihail Dan, *Știri privitoare la istoria Țărilor Române în cronicile ucrainene* // Studii și materiale de istorie medie, vol. 3, 1957.

11 Dinu C. Giurescu, *Ion Vodă cel Cumplit*, Buc., 1966.

12 B.P.Hasdeu, *Frunză verde: o pagină pentru istoria literaturii române* // Columna lui Traian, nr. 13, pp.264-267.

13 «Відгомони віків. Збірка народних балад, історичних пісень та пісень-хронік». Зібрав і упорядкував Іван Ребошапка, Вид-во «Критетріон», Бухарест, 1974 (запис із с. Рогожешти Ботошанського повіту).

14 G.N.Lazu, *Câteva observațiuni asupra poeziei populare a slavilor* // Arhiva Societății Științifice și Literare din Iași, vol. V, pp.392-412.

15 Grigore Lazu, *451 traduceri libere și imitațiuni din poezii antice și moderne din Orient și Occident*, Iași, 1894.

16 Gr. Nandriș, *Les rapports entre la Moldavie et L'Ukraine d'après le folklore ukrainien*, Paris, 1924.

17 Dumitru Caracostea, *Balada poporană română*. Curs, Buc., 1932-1933.

Володимир АНТОФІЙЧУК, професор Чернівецького і Сучавського університетів

СТЕЛІАН ГРУЯ (ЯЩЕНТЮК) З ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

(Продовження з № 220)

С. Груя важко переживав пасивність українців Румунії у відстоюванні своїх національних прав, дорікав перекинчикам за їхню продажність і пристосуванство. У тій же статті, де мовиться про Костянтина Драпаку, читаємо: “Ми дуже часто говоримо, що після квітучого періоду Драпаки прийшов Чаушеску і знищив усе. Хіба це так? Аналізуючи тверезо всі події, які відбувалися в так звану “золоту епоху”, побачимо, що Чаушеску, або краще сказати чаушизм – половина біди. Це тому, що в той же період найманці “карпатського генія” намагалися скасувати й угорські та німецькі школи. І що вийшло? Майже нічого не вийшло. І угорці, і німці відстояли свої права, і ніякого процесу румунізації освіти цих меншостей не відбулося. Правда, ані серед угорців, ані серед німців не знайшлося такого, щоб за “шмат гнилої ковбаси” зрадив материнську мову. На жаль, чимало викладачів-українців стали запеклими помічниками влади Чаушеску і не тільки пропагували скасування української мови в школах, а навіть самі робили це ганебне діло. За що? За обіцянки-цяцянки, мовляв, стануть незабаром директорами, прімарями і т. п.” [2]. Отже, розповідаючи про професора Костянтина Драпаку, С. Груя не тільки висловлював свій погляд на ідеал українця-патріота і громадянина, а й підкреслював ті риси такої особистості, які виробляв у самому собі і які хотів бачити в кожному.

Але й сьогодні, коли йдеться про ті проблеми українців Румунії, якими переймався С. Груя, змушений констатувати, що чимало з них не те, що не розв’язано, а ще більше занедбано. Може, через те так рідко згадуємо і самого письменника й університетського професора. Адже чому й досі не зібрано, не систематизовано й не видано його наукових і публіцистичних праць, не створено про нього цілісного дослідження, а, немов за якимось поганим правилом, намагаємося обійтися тільки принагідними, а то й цілком випадковими згадками про цю талановиту й самовіддану особистість, яка так багато зробила для того, щоби українство почувалося гідно серед інших національних меншин Румунії?

Наразі випадає тільки проаналізувати скупі свідчення про С. Грую з тим, щоб бодай у загальних

рисах накреслити той обсяг роботи, який належить виконати для достойного вшанування пам’яті цього талановитого вченого і непересічного майстра слова, а особливо – для передачі його спадщини наступним поколінням. Адже, за висловом С. Ткачука, С. Груя – “передовсім один з архітекторів української літератури з Румунії, що завдяки йому наша література поповнилась новими іменами і творами; що на певному етапі її розвитку він був її провідником. Також він своїми творами один з перших розборознив цілину нашої прози, з бенедиктинською завзятістю шукав молоді таланти, окрилював їх поетичні злети” [31, с. 126].

Уперше загальні відомості про життя і діяльність С. Груї навела Т. Носенко в “Українській літературній енциклопедії”. За вимогами статті енциклопедичного жанру, вона стисло охарактеризувала науковий і творчий доробок ученого й письменника, зокрема відзначивши: “Пише українською та румунською мовами. Українською мовою вийшли збірки оповідань “Колесо” (1964), “Пастух і дика черешня” (1973), збірка поезій “Надра” (1971); румунською – збірка оповідань “Поминальний день” (1968), поетичні збірки “Арборенські балади” (1977), “Північ” (1979). Роман “Чорний кінь” (кн. 1, 1983, румунською мовою) присвячений подіям Другої світової війни та повоєнного періоду. В перекладі Груї вийшли збірка українських народних дум (1974), антологія української радянської новели “Пролетіли коні” (1971, у співавторстві), збірки віршів румунських поетів, які пишуть українською мовою, “Балада рідного краю” (1975). Автор праці “Емінеску в перекладі українською мовою” (1958), “Курсу історії української літератури. Друга половина XIX ст.” (1975, обидві праці – українською мовою). Упорядник і автор передмов до ряду видань Т. Шевченка, В. Стефаника, О. Кобилянської, читанок для шкіл СРР з українською мовою навчання” [27]. Енциклопедичного принципу подачі матеріалу про С. Грую дотримувалися також М. Богайчук у виданні “Література і мистецтво Буковини в іменах” [1] й М. Попа у “Словнику сучасної румунської літератури” [32].

(Продовження на 14 стор.)

СТЕЛІАН ГРУЯ (ЯЦЕНТЮК) З ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

(Продовження з 13 стор.)

Загальну характеристику С. Груї як письменника, перекладача, викладача, вченого й громадсько-культурного діяча дав і І. Ребошапка у статті “Несподівані акорди з місячного затінку”: “Діяльність д-ра філології Стеліана Груї, викладача Бухарестського університету, а одночасно і двомовного (румунського й українського) прозаїка та поета, кмітливого літературознавця, перекладача і популяризатора румунської літератури в Україні та української в Румунії, непересічного есеїста, палкого публіциста-дописувача багатьох румунських часописів та всіх українських з Румунії, авторитетного керівника перекладацьких і творчих студентських та письменницьких літстудій (він же – засновник бухарестської літстудії українських письменників при Спілці письменників з Румунії), щасливого “відкривача” й “опікуна” молодих талантів, отже, вся ця багата його діяльність відзначається постійним, напруженим добрим неспокоєм” [29].

Основні відомості про життя і творчість С. Груї навів також М. Корсюк у виданні “Просвіт. Антологія короткої української прози з Румунії” (2009), відзначаючи: “Своєрідний літературний ментор. Він (С. Груя. – В. А.) умів згуртувати довкруг себе творчу молодь, гаряче заохочуючи її до літературної праці із явним захопленням. Довгий час керував нашою при Спілці письменників Румунії літературною студією, що позначилось на розвої нашого письменства, відгукувався на сторінках преси про видані у видавництві “Критеріон” збірки” [21, с. 131]. Лаконічною реплікою М. Корсюк оцінив малу прозу С. Груї, кваліфікуючи її як таку, що тяжіє до реалістичної манери письма [див.: 21, с. 133].

Із тієї, на жаль, незначної частки публікацій, у яких оцінюється художній і науковий доробок С. Груї, більшість припадає на оглядові статті, присвячені українському письменству Румунії.

Так, Т. Носенко у праці “Українська література в зацікавленнях румунських дослідників: імена, напрямки, підходи” підкреслює “надзвичайно важливу роль у популяризації й критичному осмисленні в Румунії української літератури” [28, с. 3], яка належить місцевим україномовним письменникам. У зв’язку із політичними змінами, що сталися внаслідок повалення режиму Чаушеску і здобуття Україною державної незалежності, вони, за словами дослідниці, “значно активізували свою діяльність у справі перекладів, видань та наукового вивчення української літератури” [28, с. 3]. Помітним явищем, на її думку, стали видані українською мовою

антології української класичної поезії (1970), українського оповідання (1973), української поезії ХХ століття (1976). Серед упорядників, коментаторів та авторів передмов Т. Носенко відзначає письменників і науковців С. Грую, М. Ласло-Куцюк, М. Корсюка, І. Ковача, М. Михайлюка та ін.

Крім того, Т. Носенко відзначила здобутки румунського шевченкознавства. Етапними, на її думку, стали розробки відомих учених С. Груї (праця “Шевченкоромантик”, 1973; та ін.), К. Барборіке (“Студії з порівняльної літератури”, 1987), Д. Х. Мазілу (передмова до “Кобзаря”, 1990; стаття “Балади, насажені ліризмом”, 1989), “в яких дослідники, поставивши творчість Кобзаря в широкий європейський контекст, прагнули виявити виняткову своєрідність українського поетаромантика (головно під кутом зору аналізу його поетики, жанрових особливостей його ліричних балад і ліро-епічних поем, специфіки його віршування)” [28, с. 8]. При цьому авторка статті зауважує, що “дослідницька праця румунських шевченкознавців часто відзначається прагненням оригінального трактування” [с. 8] окремих творів Т. Шевченка, маючи на увазі інтерпретацію С. Груї поеми “Великий льох”. Аналіз цієї поеми румунським дослідником відзначив й І. Ребошапка, поставивши його в ряд із спробами “свіжих прочитань творів Шевченка, що вірогідніше виявляє сутність поета” [28, с. 12].

Інший український літературознавець С. Лучканин також підкреслив працю С. Груї у справі популяризації в Румунії творчості Тараса Шевченка. Зокрема він відзначив антологію “Nebănuțitul vers din umbra lunii” (“Несподіваний вірш із місячної тіні”), в якій представлені вірші українського поета в перекладах бухарестського професора. Цією книгою, за С. Лучканином, С. Груя “намагався вивести “з-під тіні Місяця” – російської літератури – літератури інших народів колишнього Радянського Союзу, який тривалий час асоціювався лише з Росією та російською культурою” [22, ч. 191, с. 5]. І справді, в антології С. Груї, крім української, представлені аварська, балкарська, білоруська, естонська, грузинська, єврейська, калмицька, латиська, литовська й татарська літератури.

Відзначену антологію ґрунтовно проаналізував І. Ребошапка у вже згаданій статті “Несподівані акорди з місячного затінку”, присвяченій 60-річчю С. Груї. У виданні представлено вірші сімнадцяти українських авторів: від зачинателя нової української літератури Івана Котляревського до сучасної поетеси Тетяни Яковенко. При цьому І. Ребошапка справедливо зауважив, що видання, упорядковане С. Груєю, “випереджає” шеститомну

“Антологію української поезії” (Київ, 1984) іменами Богдана-Ігоря Антонича, Василя Стуса, Ігоря Калинця, Тетяни Яковенко. “Глибоке знання Груєю української літератури, – підкреслює І. Ребошапка, – дозволило йому виявити найважливіші аспекти художньо-естетичного розвитку української поезії як процесу” [29]. Це, за характеристикою упорядника, “геній українського народу Т. Шевченко”, “найголовніший представник гуцульської духовності Ю. Федькович”, “найбільший український поет-символіст М. Вороний”, П. Тичина, який своїм почерком “вкладається в головні напрями європейських пошуків”, “найважливіший поет шістдесятників В. Стус” [див.: 29].

За спостереженням І. Ребошапки, для румунського читача, безумовно, приємно те, що, представляючи того чи іншого автора, С. Груя вишукує такі факти, які засвідчували б духовну спорідненість українських авторів із румунською культурою: наприклад, Юрій Федькович навчався в Чернівцях, маючи спільного з Емінеску викладача Нойбауера, Василь Щурат, професор романістики в Чернівцькому та Львівському університетах, виявляв особливі зацікавлення духовністю

й історією румунів, Михайло Ткач здійснив чудові переклади з Тудора Аргезі тощо. “Подібні добронамірені коментарі, – констатує рецензент, – сприяють у ще більшій мірі органічній рецепції перекладів, встановленню так званого “діалогу між культурами”, зміцнюють взаєморозуміння й дружбу, чого зараз так потрібно сусідським румунському й українському народам” [29].

Наостанок І. Ребошапка говорить про якість перекладів, представлених у антології: “Стеліан Груя з помітною легкістю, інколи завидною хвацькістю пробує реалізувати в перекладах художні еквіваленти оригіналів зі всіма їхніми ідейними, структурними та стилістично-експресивними атрибутами” [29].

Художній доробок С. Груї українською мовою, як уже відзначалося, складають поетична збірка “Надра” (1971) і дві книжки малої прози: “Колесо” (1964) та “Пастух і дика черешня” (1973). З-поміж них тільки перша удостоїлася рецензії, яку написав М. Михайлюк, а дві інші опинилися поза увагою критики. Тож, як бачимо, цікава і самотня художня й наукова спадщина С. Груї потребує докладного вивчення.

Список використаних джерел

1. Богайчук М. А. *Література і мистецтво Буковини в іменах*: Словник-довідник. – Чернівці: Букрек, 2005. – 312 с.
2. Груя С. *Гуцулія – моя нещаслива любов* // Наш голос. – 1992. – Ч. 2 (10). – С. 6.
3. Груя С. *Містерія «Великий льох»* // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1989. – С. 119 – 132.
4. Груя С. *Молитва і прокляття: Критичне дослідження*. – Бухарест: Критеріон, 1995. – 228 с.
5. Груя С. *Надра: Поезії*. – Бухарест: Критеріон, 1971. – 54 с.
6. Груя С. *Нові горизонти прози* // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1979. – С. 182 – 188.
7. Груя С. *Пастух і дика черешня*. – Бухарест: Критеріон, 1973. – 150 с.
8. Груя С. *Пиха тиранів і лагідний Бог* // Наш голос. – 1991. – Ч. 4 (8). – С. 3, 12 – 13.
9. Груя С. *Поезія Оксани Мельничук* // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1984. – С. 119 – 133.
10. Груя С. *Поезія Степана Ткачука* // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1987. – С. 160 – 170.
11. Груя С. *Послання сьоме* // Наш голос. – 1993. – Ч. 1 (11). – С. 10.
12. Груя С. *Пристрасть і міражі* (Уривок) // Наш голос. – 1992. – Ч. 1 (9). – С. 3.
13. Груя С. *Румунія і Україна* // Наш голос. – 1993. – Ч. 2 (12). – С. 2.
14. Груя С. *Творець української національної доктрини* // Наш голос. – 1995. – Ч. 1-2 (14-15). – С. 5.
15. Груя С. *У вільних Карпатах*: Нарис // Новий вік. – 1957. – 1 листок. – С. 2.
16. Груя С. *“Ното carpaticus” як літературний герой* // Наш голос. – 1993. – Ч. 3 (13). – С. 5.
17. Груя С. *Хорал чародійних дзвонів* // Новий вік. – 1972. – 1 жовт. – С. 3.
18. Груя С. (Яцентюк). *Колесо*. – Бухарест: Літ. вид-во, 1964. – 152 с.
19. Груя С. (Яцентюк). *Ukraina și România. 3 istorii ukraïno-romunescilor culturale în timp* // Жовтень. – 1965. – № 11. – С. 153 – 155.
20. Качуровський І. *Українські поети в Румунії* // Наш голос. – 1999. – Ч. 44. – С. 3.
21. Корсюк М. *Стеліан Груя Яцентюк* // Просвіт. Антологія короткої української прози з Румунії: У 2 т. – Т. 1. – Бухарест: RCR Editorial, 2009. – С. 131 – 132.
22. Лучканин С. *Спостереження над сучасним румунським шевченкознавством (після грудня 1989): нові здобутки і наявні проблеми* // Наш голос. – Ч. 190. – С. 3 – 5; Ч. 191. – С. 5 – 6; Ч. 192. – С. 17 – 18.
23. М. М. *Стеліан Груя (Яцентюк)* // Наш голос. – 1996. – Ч. 20-21-22. – С. 2.
24. Мант Х. *Університетський професор та письменник Стеліан Груя Яцентюк (2009-02-25)* // Інформаційний доступ: www.rrr.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=444&art=19278.
25. Михайлюк М. *Вступне слово* // Груя С. *Надра: Поезії*. – Бухарест: Критеріон, 1971. – С. 5 – 7.
26. Михайлюк М. *Додатки до “Слова про слово”* // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1986. – С. 137 – 151.
27. Носенко Т. А. *Груя Стеліан* // Українська літературна енциклопедія: У 5 т. – Т. 1. – К.: Голов.ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – С. 511.
28. Носенко Т. *Українська література в зацікавленнях румунських дослідників: імена, напрямки, підходи* // Наш голос. – 2001. – Ч. 81-82. – С. 3, 8.
29. Ребошапка І. *Несподівані акорди з місячного затінку* // Наш голос. – 1993. – Ч. 3 (13). – С. 12.
30. Ребошапка І. *Шевченко в Румунії* // Наш голос. – Ч. 1-2 (14-15). – С. 12 – 13.
31. Ткачук С. *Стеліан Груя Яцентюк* // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1981. – С. 126 – 128.
32. Popa Marian. *Dicționar de literatură română contemporană*. – București, 1977. – Р. 229.

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ЧЕТВЕРТИЙ СЛАВЕТНИЙ ПОЕТ
КОЛА РИМСЬКИХ ЕЛЕГІКІВ (III)

(Продовження № 220)

У цього річного жовтневому числі «Нашого голосу» шановним читачам журналу була представлена елегія римського поета Публія Овідія Назона «Прощання», написана ним (після 8 року після Ісуса Христа) на вигнанні в античному місті Томи чи Томіда (Tomis, теперішня – добруджанська Констанца), як і інші вірші, що увійшли до збірки «Трістії» чи «Скорботні пісні», які, взяті разом, становлять екзистенціальний стан поета. Він ними живе, бо, натхнені незрадливою музою, вони, як сам автор зізнається, для нього – «як ліки», що вгамовують чутливу душу, наболілу від невблаганності долі.

Представленою у цьому листопадовому числі журналу елегійною перлиною читачі ознайомляться з іншою стороною умов життя і тематики віршів Овідія. Досмертне перебування (до 18 року після Ісуса Христа) поета у Томах і його творчість цього періоду цікаве й з інших точок зору. Окрім мотивів глибокого душевного страждання, почуття безпорадності, ляментаций та скарг, нарікання на власну долю, прохань про помилування тощо, у творчості Овідія цього третього періоду життя, внаслідок, мабуть, звикання з вигнанським станом (стан заслання – *relegatio* – до речі, був відносно легким, поет не будучи оголошений поза законом – *aquae et ignis interdictio*), трапляються і мотиви стриманого веселого настрою та навіть урівноваженого гумору, а ряд його віршів для нас, теперішніх, а особливо для жителів Добруджі (в якій, окрім Томіса-Томіди-Констанци, її університету імені Овідія з 17 факультетами, 719 педкадрами та 1800 студентами, окрім видавання тут журналу «Ovidianum», існує тисячолітнє місто Овідій з 13.131 жителем, з такими суспільно-культурними об'єктами, як Ліцей імені Овідія, загальноосвітні школи, культурний центр та

спортивний клуб імені Овідія) мають пізнавальну цінність, бо в описі тодішньої для нього чужої (а для теперішніх добруджанців – прапрадідівської) землі багато цінних інформацій, жваво описаних в численних подробицях. У деяких віршах Овідій описує звичай автохтонних гетів, їхній одяг та зброю, рельєф зони та клімат, флору і фауну, що між Дунаєм та Чорним морем. Ба навіть зізнається, що спочатку він не розумів мову гетів і що вони по-дурному сміялися, почувши читання ним власних поем латинською мовою. Згодом же, твердить Овідій, він вивчив їхню мову і написав нею окремих том віршів, які загубилися. Причини безслідної втрати цих творів сповнені загадкових домислів і гіпотез, пов'язаних з іменем поета і причиною його вигнання. Прокопій Кесарійський, наприклад, допускав, що улюблене Овідієм ім'я *Naso* (укр. *Назон*) походило б від назви гетської місцевості *Virginaso* у *Scythia Minor* (Добруджа), а гетський вираз *Virg(h)i Naso* означав би: *поет Назон*. Та ж синтагма, вимовлювана *Vir G(h)in a so*, виражала б твердження «Істинний Зевс у небесах», а не на землі, що не подобалося ні імператорові Августу, ні його наслідникові Тіберіусу, які вважалися святими, земними богами. Тіберіус, наприклад, титулював себе Святим Цезарем, сином Августа Понтіфа Максимуса (*Tiberius Caesar Divi Augusti Filius Augustus Pontifex Maximus*), і ні він не задовольнив прохання Овідія помилувати його, після смерті Августа. Отож, антиімператорська семантична налаштованість улюбленого Овідієм імені Назон, допускають овідієзнавці, була б одна з причин втрати віршів, написаних ним гетською мовою. Інша причина цьому, уважана дійсною, мовляв, була б та, що у віршах містилися б приховані містичні смисли, про які здогадувалися чи уважали, що розтлумачили, таємні служби Риму.

Не позбавлена домислів ні історія добруджан-

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ських жителів-сучасників Овідія. Гети, твердить античний історик Страбон, – це тракійський народ, який 339 роками до Ісуса Христа заселяв обидва береги нижньої течії Дунаю. Греки ж називали гетів даками. Т. Помпей вносить корисне уточнення: гети і даки – той самий народ, різниця лише в тому, що гети заселяли степ, а даки – гірські зони. Як Страбон, так і Пліній були тієї думки, що гети і даки мали спільну мову. А румунською філологічною наукою встановлено, що з дако-гетської мови румунська мова успадкувала біля 100-200 слів, які увійшли в її основний лексичний склад, що підтверджує факт продовження румунським народом дако-гетської цивілізації і культури.

Дане продовження мислимо і у міфічному плані. Як відомо, першим легендарним поетом світу був Орфей, син річкового бога Еагра (Oeagrus) і музи Калліопе. Рідною фортецею Орфея, розповідається у міфах, був би Dion чи Diom, що, гіпотетично, була б первинна назва Томіди-Томіса. Отож, Орфей мав би бути першим видатним поетом гетів, щоправда, міфічним. А другим їхнім реальним праісторичним поетом, до якого румунські творці слова звертаються зі справжнім пієтетом, був Овідій.

У справі Овідієвого наслідництва наявні здогади про мнине «переплітання» прадавнього, ще з часів проповідування християнства Андрієм Первозванним, слов'яно-українського і романсько-румунського «коріння». Видатний знавець античної культури Іван Франко, наприклад, у статті «Овідій у Томіді» («Діло», Львів, 1912) відзначав, що Овідій писав і мовою гетів, спорідненою з прапраукраїнською, а сучасний львівський поет Іван Лучук надав мислимим Іваном Франком фактам протокронічний характер, переоцінивши їх у статті з досить інтригуючим заголовком – «Овідій, перший український поет» (зб. «Другий міжнародний конгрес українців», Львів, 1993, с. 295-296). Наскільки достовірне чи недостовірне це припущення вчені, можливо, ще будуть замислюватись.

Пізнавальне для нас значення має елегія «Зима на чужині», в якій Овідій жваво і в значущих подробицях зображає тодішні гнітючі для нього страшенні, безконечні і з великими морозами зими (які зараз дуже рідко чи майже не бувають), до

Пам'ятник Публію Овідію Назону
в Констанці

яких він, вихідець з тепло-сонячної середземної землі, не призвичаєний і не обізнаний з дивними для нього їхніми наслідками: місцеві жителі ходять закутані в шкурах, тільки їх лице відкрите, вино замерзає, його не черпають, а їдять кусками, в озері воду «копають», тобто вирізують кусні льоду, заморожені води стають мостами, по яких «кінські копита дзвенять», від морозу навіть замерзає море, серед якого судна – стиснуті льодом, «мов мармуром», в льоді риби «зависають», ще живітючи. Овідій детально зображає також драматичні спустошуючі наслідки нападів ворожих племен із-за Істру-Дунаю, коли він, замерзнувши, перестає бути природним захистом для лівобережно-дунайських рівнинних жителів-гетів (Пліній), від яких ворог відбирає «неужденне добро», спалює їхні хатки, а самих жене в полон, після чого «скрізь – дика, мов пуста, земля».

Увазі читачів «Нашого голосу» пропонуємо цю елегійну перлину (Див. стор. 18).

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Публій Овідій Назон

Зима на чужині

(Книга III, елегія X, скорочено)

Може, і досі ще хто пам'ятає вигнанця Назона,
В Місті¹ зосталось іще, може, ім'я по мені,—
Знайте ж — під зорями, що не спускаються в море
ніколи,

В дальній країні тепер я між чужинців живу:
Скрізь дикунів — савроматів², і бессів³, і гетів⁴
племена —

Навіть не гідні мене їхні імена!
Поки ще тепле повітря — тим часом
нам Істр⁵ оборона:

Хвилями плінними він запобігає війні.
Тільки ж надійде понура Зима і весь берег зашерхне,
І від морозу стає біла, мов мармур, земля,—
Тут і Борей⁶, і сніги заважають нам жити під Арктом⁷,
Небо тремтять, і те ніби тут гнобять людей.
Падає сніг і лежить, під дощем і під сонцем не тане,
Твердне; суворий Борей робить довічним його.
Отже, і перший іще не розтане, як випаде другий,
У багатьох він місцях часто дворічний лежить.
І в Аквило⁸ бурхливого сила така, що високі
Башти з землею рівня, дахи з будівель зрива.
Шкури та теплі штани від холоду злого рятують,
З тіла усього саме тільки й відкрите лице.
Часто від руху дзвенить льодинками вкрите волосся,
І на морозі блищить, біла уся, борода.
Не розпадаються вийняті, посуду форми зберігши,
Вина, і вже не черпають треба, а їсти шматки.
Що вже казати, як струмки, переможені холодом,
тверднуть,

Чи як на озері тут воду копають крихку?
Істр — навіть він, від жорстокого вітру
ізверху застигши,

Потай у море несе води блакитні свої.
Там он, де судна пливли, нині ноги ступають;
по хвилі,

Холодом скутій, тепер кінські копита дзвенять;
Нині мостами новими, що вирости над течією,
Тягнуть сарматські воли варварських безліч возів.
Бачив я море безкрає, що теж від морозу застигло,
Води недвижні слизька вкрила й блискуча кора.
Але ж не досить і бачити: йшов я по хвилі затвердлій
І не змочила вода зовсім моєї ноги.

Навіть дельфіни не можуть із хвиль до повітря
піднятись,

Бо навісної зими їх не пускає покров.
Мабуть, коли, махнувши крилом, Борей зашумів би,
Хвиль би не зробив і тоді на полоненій воді,
Не ворухнулись би судна, мов мармуром,
стиснуті льодом,

І розтинати б весло скованих вод не могло.
Бачив я риб, що в льоду зависли, прив'язані міцно —
Деякі з них навіть там ще зберігали життя.
Отже, як тільки надмірна Бореєва сила повіє
Чи над простором морським, чи над розливом ріки,
То через Істру рівнину, сухим Аквилоном закуту,
Варвар ураз наліта, ворог на бистрім коні —
Ворог на бистрім коні, стрілою крилатою грізний,
Дикий руйнуючи край, нищачи люд навкруги.
Хто утікає, лишаючи дім: на полях беззахисних
Необоронене скрізь ворог добро забира,
Сіл нужденне добро — і рипучі вози, і худобу,
Всі ті достатки, які має злидар-селянин;
Тих полонених женуть, скрутивши їм руки за спину;
Бачать востаннє вони рідні оселі й лани;
Падають інші, без жалю зубчастими стрілами вбиті:
Адже отруту страшну бистре залізо несе.
Те, що несила узяти з собою,— в дорозі лишають,
І безневинні хатки палить ворожий вогонь.
Мир настає, то й тоді страхіття війни всіх лякає,
І не веде борозни ратай, налігши на плуг;
Тут коли ворога бачать, або і не бачать — бояться;
Тож необроблена скрізь, дика, мов пустка, земля.
Ані солодкі в тіні не ховаються тут виногради
І не шумує в діжках, піну здіймаючи, муст.
Видно навколо поля без дерев і без землі, голі.
Горе моє! Не заходь жоден щасливий сюди.
Адже так широко світ розіслався безмежно-великий,
Нащо ж на муки мені край цей відкрито сумний?

Переклад Г.Кочура

- 1 *Місто* — так називали римляни свою столицю (як, до речі, і наші селяни, в минулому, близькі до них міста).
- 2 *Савромати* — сармати, племена, що жили на праісторичній території України.
- 3 *Бесси* — фракійське плем'я.
- 4 *Гети* — даки чи гето-даки.
- 5 *Істр* — Дунай.
- 6 *Борей* — північний вітер.
- 7 *Аркт* — сузір'я Великої або Малої Ведмедиці, фігурально — північ.
- 8 *Аквилон* — північно-східний вітер.

Павло РОМАНЮК

НА БРИЖАХ ОСЕНІ

ФІОЛЕТОВА КАЗКА

Фіолетове проміння
припливло
тайно,
пилом неведимим
застелило
дрожі серця
з моїх гайв
неспокою
засіли
на призьбі
пожовклої,
осінньої трембіти.
Я взяв Дівчину
за ліве крило —
крило фіолетове
стало розмовляти
мовою квітів,
говором верби,
тремолом
пелюсків шипшини:
“приходьте,
подорожні,
на моє весілля,
фіолетове!..”.
З неба хотінь
спустилась
палаюча зірка
прямо
на наше фіолетове
подір'я думки.
Палав день,
горіла ватра,
клекотіло серце
слова...

НОКТЮРН

Ніч зачинає свою
кав'ярню;
пари — по парі
покидають
свої зоряні столики...
Тераса-небо
загрібає в собі
відстукіт каблуків
і шурхіт кольорових спідниць
сп'ялих дам

од місячного сяйва...
Свист літаків
кочового літа
каруселем курсує
міжнебессям...
Чи стрінемось у небозводі,
чи ні —
не знаю...
Завтра буде
ще одна
джазова ніч....
Заклянуть спогади
на скверах,
юрба, насвивстуючи
мелодії листя,
оживить знову кав'ярню...
Тільки вчорашня хвилина
залишиться статусю
на тому ж самому
п'єдесталі...
Не зрони
за нашу любов сльозу,
бо і вона
з брязкотом
впаде на п'єдестал,
чи перетвориться
в сольовий стовп...

МРІЯ ТОПОЛІ...

Вже осінь спливла,
нам любов принесла,
хоч були страждання
і болі...
Сніг принакрив
весь бруд —
аж до тла,
а ми стрінемось
в сонному полі...
Будем в обіймах
стрічати весну,
в коханні безмежнім,
у долі...
Піснею вкрию
все тіло твоє,
і так
попливемо,
поволі
у казку,

яку розторочили
в світ:
“Коханням збудуєм
ковчег-оберіг
і пісню,
що мріє в тополі...”.

ОСІННЯ АКВАРЕЛЬ

Кольори душі для Дівчини
з Півночі - МФ

Червоним,
жовтим,
сірим,
срібним,
коричневим
ще й золотим пасмом
оповита моя душа...

Не питайте,
чому лелеки —
айстри моря —
не забрали кольори
з зіниці мого болю!..

Вина землі
течуть,
буриштинять,
гомонять,
у моїх жилах —
струнах
гітари потойбіччя...

Скину сардак туги,
повішу
на роги місяця,
що в мені отаборився
і розплавлюсь у кольорах...

Красива буде акварель!..

Як буду вертатися
з вечорниць,
кужіль крутодоріг
запалає ватрою у небі,
де тебе я заховав,
до наступного
заходу сонця...

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

ЛЕО БУТНАРУ – ПОЕТ ТРЬОХ СТОЛИЦЬ

Пізно плакати: Життя
Уже почалось...

Лео Бутнару

Коли наприкінці 2011 р., працюючи над першим числом літературно-культурного журналу «Mantaui lui Gogol» («Шинель Гоголя»), я звернувся до славнозвісного румунського письменника з Республіки Молдови Лео Бутнару з проханням, щоб він дозволив помістити його вагому добірку перекладів українського поетичного авангарду у перших числах нашого журналу, письменник відповів мені наче давньодоброму другу: «Дорогий, Міхаю, дозволяю тобі друкувати все, що тобі понадобится з моїх творів...». Таким чином, ім'я письменника поряд з іменами багатьох відомих літературознавців, поетів та прозаїків Румунії, як Іван Ребошапка, Йон Козмей, Сільвія Забарченко, Аурел Марія Барос, Штефан Дорґошан, Ардіян-Крістіян Кучук, Джеордже Смарандаке, Ніку Мурґишан, Євджен Албу та інших стало гарантом, що журнал Культурно-християнського товариства українців Румунії ім. Тараса Шевченка малими але певними кроками прямує до свого почесного місця серед літературних публікацій Румунії.

«Лео Бутнару це бородатий диявол, – пише про нього Фенуш Неаґу, – який креше перламутровими копитами посередині добра і зла, тобто у світі кори королівських яблунь, пливучи гребенями хвиль, піднятими Прутом. Він хоче стати гладіатором доль, але не зможе охоронити свою, а це значить, що він справжній поет...»

Народився Лео Бутнару 1945 року в Неґурень Орґей (нині Теленештський район Республіки Молдови). Дебютував у пресі в 1967 році в газеті «Tinerimea Moldovei» («Молодь Молдавії»). У 1972 році закінчив Кишинівський університет за спеціальністю «філологія і журналістика», працював редактором у «Tinerimea Moldovei», потім завідував відділом в тижневику «Literatura și arta» («Література і мистецтво»).

У 1976 році відбувся його видавничий дебют зі збіркою віршів «Agră în lumină» («Крило на світлі»),

що стала підставою для вступу Бутнару в січні 1977 року до Спілки письменників СРСР. У 1990-1993 рр. займав посаду віце-президента Спілки письменників Молдови. З 1993 р. член Спілки письменників Румунії, удостоєний декількох премій цієї організації.

Крім власних численних книг, Лео Бутнару опублікував безліч перекладних робіт, перш за все з російської мови. Ним складено та перекладено антології «Російський авангард» (в 2 томах: «Російський авангард. Драматургія» та «Маніфести російського авангарду»), а також «Український авангард».

У перекладах Лео Бутнару появились твори Івана Буніна, Івана Тургенєва, Велимира Хлебникова, Володимира Маяковського, Олексія Кручениха, Марини Цветаєвої, Леоніда Добичина, Яна Сатуновського, Геннадія Айги, Івана Ахметьєва, В'ячеслава Купріянова, Фазіля Іскандера і багатьох інших російських авторів, а також Рене Шара, Леонса Брієдіса.

Щодо перекладів поезії Лео Бутнару на російську мову, російськомовний поет болгарсько-армянського походження Кирилл Ковальджи писав:

«Його поетика вельми сучасна, вона вся в актуальному форматі – здавалося б повинна бути схожою на шукання ровесників і побратимів. А ні! Лео Бутнару – різко індивідуальний. У його віршах органічно і щасливо з'єднуються, здавалося б, непок'єднані якості – метафоричне мислення, емоційно-образне сприйняття світу з хльосткією іронією, деколи навіть сарказмом. То зліт натхнення, то укол дотепності. Лео Бутнару і класик, і авангардист. А простіше кажучи – кругом талановитий. Він любить не тільки себе в літературі, а й саму літературу – самовіддано і безроздільно».

«Лео Бутнару! Він у всьому літературному всеозброєнні увійшов в нове століття і має намір в ньому впевнено розвернутися. Його ім'я вже гідно звучить по крайній мірі в трьох столицях – Кишиневі, Бухаресті, Москві».

До уваги читачів «Нашого Голосу» подаємо низку поезій Лео Бутнару у перекладі Галини Тарасюк та Олександра Ірванця.

Лео БУТНАРУ

КОХАННЯ

Всього-на-всього тільки піщинка
поміститься
між нашими серцями.
Із неї
могла б вирости перлина
але
і пустеля з неї
може початись...

НЕ ЛІКТЯМИ

Янголятко, змолоду
не працюй ліктями,
а крилами, крилами...

О ТЕМПОРА!

О часи! О звичаї! Навіть
у безруких, здається,
не можуть бути чистими руки...

СКІЛЬКИ Ж?...

Точно так, як життя одне,
так і смерть одну нам відпущено...

Тільки от не збагну:
борг у нас один
а чи два?

ВІВІСЕКЦІЯ

... і в серці
глибоко
йому знайшли
два тісно складених
крила...

ЛИК

В огромні небокраю просвічується лик
ніби
замислено споглядає світ...

відтак
Господь знімає рожевий монокль.

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИННОСТІ

Янгол,
що впав
з Вишніх,
ще не янгол
грішний.

***

Брате мій Федоре Михайловичу Д.
уже ніхто не вірить що
краса врятує світ
але
дехто простодушний вірить що світ
мусить врятувати красу

ЯК ПРАВИЛО...

Поезія,
Відрада і зрада,
ти нікого ще не зробила
по-справжньому щасливим,
а тільки – не зовсім нещасним...
Й на цьому
спасибі...

***

Похвалялись одна перед одною
дві калюжі:
– Сьогодні я скупала свиню.
– А я вчора в собі віддзеркалила
янгола.

ГРИМАСА

Обличчям,
перекошеним від злості,
світ не погань...

КОЛИСЬ

...коли я був іще зовсім молодим
то був
усипальницею ненароджених
віршів

ТАК ЩО

Чоловік настільки несвідомий
чоловік настільки легковажний
чоловік настільки
безвідповідальний
що може сказати будь-що
наприклад:
безсмертя...

ДУМАЮЧИ ПРО БАКОВІЮ

Чую як плаче матерія
Джордже Баковія

Із загостреною увагою
на кухнях
в їдальнях
корчмах
піццеріях
фастфудах
ресторанах – чую
як чавкає матерія
поглинаючи себе саму

Іншого ж разу
коли самоіспитую себе
звертаючи увагу
на свій внутрішній стан
зауважую
як там всередині
щось ворухиться:
це...
саморуйнування...

Переклад
Олександра ІРВАНЦЯ

Переклад
Галини ТАРАСЮК

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

«КОЛИСЬ БУЛО
ЛІТО, ЛІТО...»

Коли ще по війні на Толіченці на моїх рідних Руснаках парубоцтво влаштовувало гулі з малою музикою (скрипка і цимбали), а того парубоцтва було мало, бо «багато впало на війні», крутити дівками бралися парубчакі, котрим «ще не висохло під носом». Тоді дівки, яким пазухи тріскали від молодості буйності, чи були вже «перестиглі», заводили співанку: «Колись було літо, літо, / А тепер зима. / Колись були файні хлопці, / А тепер нема. / Колись були файні хлопці, / Самі паничі. / А тепер си залишили самі шмаркачі».

Та це не була весела коломийка, від якої аж п'яти печуть кинутись у данець, а тужлива співанка, бо коли ще оті «шмаркачі» посилатимуть старостів до дівок-відданиць? Спершу їм треба до «воська» йти, стати «на ноги» з господарством, а потім вже женитися...

Давно вже немає тих гулів на Толіченці, то і співанка забулася.

Ми, хлопчакі, діти повоєнних голодних років, пленталися поміж парубків і жадібно прислухалися до їх бесіди, часто «перченої», особливо, коли, підмогоричені самогонкою-бурячанкою, бо в нікого не було грошей на дорогу «монопольку», заводили дошкульну коломийку на адресу якоїсь перестарілої і зів'ялої дівки, яка підпирала пліт, надіючись, що її запросить якийсь парубок у данець: «А Ілена-заголена / Пече паляниці. / Не беріт її, хлопці, в данець, / Бо вона без гузиці!»

Цією коломийкою дражнили ми дівчат, з якими ходили на Балти, Мізени чи Гораїц пасти вівці, де заводили гру «Керничка», також перейняту від старших.

А гра була така: одна з дівчат падає на руки подружки і йойкається: «Йой, топлюся!». «А хто має тебе ратувати?» – запитує подружка. «Іванко, Петро...» – вказує на вподобаного хлопця та, котра попала у біду. Підходить «рятівник», піднімає дівчину, а вона за це мусить поцілувати його в губи.

І так з тієї «кернички» згодом виникали закохані пари...

«МУЖИЦЬКІ» І «ПАНСЬКІ»
ПРІЗВИЩА

«Невгамовний репортер» Еґон Ервін Кіш (1885-1948), чий репортажі зі всіх континентів вивчаються у журналістських школах всього світу, газетяр, котрий зітер межу між репортажем і літературою, ніколи не міг вгамувати свою жагучу цікавість усе бачити і все знати.

В одному з інтерв'ю він признається, що, наприклад, зайшовши в якийсь будинок, він читає імена пошльців на табличках дверей, а на цвинтарях нагробні написи. Більше того, припливши кораблем до Австралії, йому так нетерпеливилось зійти на землю, що позковзнувся і звихнув собі ногу.

Маючи за плечима вже майже півстоліття журналістської роботи, можу тільки позаздрити «невгамовному репортеру», котрий мав шанс побувати на всіх меридіанах світу, а мої журналістські «мандри» обмежувались Сучавщиною, Мараморощиною, Банатом – і стільки.

Аж пишучи «Буковинські трафунки», я зрозумів скільки втратив, не записуючи вчасно всілякі цікаві події (трафунки), почуті дотепні вислови, колоритні імена і прізвиська. Бо, наприклад, пишучи новелу чи роман, якщо не підібрати хоч би головному персонажу вдале прізвище, яке б не тільки запам'яталося, але й відповідало його «структурі», то твір багато втрачає. Пишучи романи «Не вір крику нічного птаха» і «Міст без поруччя», я назвав головного героя Михайлом Дорундою – зараз не скажу, чи прізвище було вигадане, чи десь почуте або вчитане. Після виходу у світ першого роману одна читачка з Радівців написала мені, що в їхньому селі були Дорунди, а поет Іван Ковач сказав, що є Дорунди в його рідних банатських Копачелах.

Останнім часом я почав записувати в окремому зошиті колоритні висловлювання моїх буковинських земляків – щось між прислів'ями-приказками і солоними та перченими «сентенціями», які ще не вивітрилися з пам'яті. А пов'язано з цим почали пригадуватися і колоритні прізвища людей, які проливають світло на їх суспільний стан. Умовно я назвав ці прізвища «мужицькими» і «панськими».

Хіба не мужицькі, не плебейські, хіба не «пахнуть» стайнею, ріллею, солоним потом такі прізвища як Дідора, Бамбух, Качалуба, Обух, Чорний, Клепак, Колотило, Бендела, Кость, Гуцул, Гуцуляк, Смоляк, Рачик, Мельник, Сорочук, Коропко? Це мої краєни та односельці, яких я знав, і ніхто з них з діда-прадіда серед панів не водився. Цікаво б простежити за етимологією цих прізвищ, які напевно спершу були прізвишками, які прилипли до них за різних обставин і трафунків, а згодом були записані в метрики.

Оскільки Серет зі своїми околицями був містом багатоетнічним – українці, румуни, євреї, німці, поляки, вірмени, липовани (вірменів вже немає з вісімнадцятого століття, а євреї виїхали на «обітовану землю» у другій половині двадцятого), то, звісно, серед них зустрічаються і «гонорові» прізвища з шляхетним відтінком, наприклад: Берлінський, Цурканович, Пшеніцький, Іскович, Яцикевич, Блазевич, Андрухович. Як правило, вони польського чи німецького кореня, а їх попередники спочивають переважно на католицькому цвинтарі з пишними кам'яними хрестами в узголів'ї. При першій нагоді, наслідуючи «невгамовного репортера» Еґона Ервіна Кіша, я піду на православний цвинтар (він через дорогу від батьківської хати) і католицький та випишу з нагробних хрестів усі цікаві «мужицькі» і «панські» прізвища. А ще краще було б перегорнути парафіяльні книги, в яких зареєстровано все «багатство» «мужицької» і «панської» ономастики.

Та бувають і винятки.

У саду мого діда по матері росло кілька крилатих горіхів. Росли на зеленому моріжку, за ними піднімався крутий горб. Горіх був улюбленим деревом старого. Та не тому, що давав плоди, а тому, що був добрий для «здоров'я чоловіка», як пояснював мені дід, коли я його розпитував чому він щовесни садить горіхові деревця, викопані десь у полі.

Аж ліцеїстом я прочитав в якійсь книзі, що листя горіха містить йод і зрозумів чому мій дід, коли в нього нили кості, стелив під найбільшим горіхом, гілки якого спускалися майже до землі, ряднину, блаженно засинав на ній і вставляв через кілька годин бад'ярий, мов після теплої купелі.

Тільки один горішок не хотів прийнятися і вигудіти красно на дідовім моріжку, ні в іншому вибраному ним місці.

Не росте, нидіє. Весною випустить кволе листя, а молоді паростки ні. Наче закам'яніє, наче щось точить йому коріння, наче не живлять його соки землі. Хоча щодня поливай, обкопуй, а воно ні та ні – вперлося і не приживається.

Хотів вже було дід зрубати його, як непотріб, аби збутися мороки від пересаджування того «забанованого» горішка, аж подумав «покарати» деревце і посадити його в найгіршому місці: біля воріт серед купи дрібного каміння, яке залишилося після того, як збудували пивницю.

І сталося диво: горішок прийнявся і почав рости, як «з води».

Коли я запитав діда, чому посадив горішок у такому поганому місці, дід відповів мені, що дерево, як і чоловік, мусить знайти своє місце, Богом присуджене.

УПЕРТИЙ ГОРІХ
МОГО ДІДА

«Лиш деревина я – краса і туга,
Одвічний спалах болю і небес.»

Микола КОРСЮК

Не можу без щемо у серці бачити деревце, що росте у лихому місці – серед каміння, на крутих урвищах, не маючи під собою життєдайного ґрунту, що затримує вологу і дає змогу корінню глибоко проникнути в нього. Чи не тому й народне прислів'я про те, що «дівчина, як те дерево – де посадиш, там і прийметься», здається мені перебільшенням.

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 220)

Вдень по вулицях Рускови можна було бачити тільки мадярських чи німецьких військових, коли темніло і аж далеко за північ селом шмигали тіні. Бувало, що тіні зустрічались і починали між собою розмову.

– Добрий вечір! – привіталась тінь голосом Олана.

– Добре здоров'я! – відповіла інша голосом Кузи.

– Що ти шукала сюди, Кузо? – запитала перша ламаною українською. Олан – румун із Леордіни, він оженився на рушани, а його сестра вийшла за рушанина, обоє живуть на тій самій сутиці, недалеко Ліберів.

Недалеко ще двоє йдуть вулицею і насторожено прислухаються.

– Щось там тріскає у Хаскіберовій хаті, – це голос Гапатина.

– Що він там шукає? – питає інший. Це Дрітар.

– То, що й ми, – відповідає Гапатин.

– Добре, добре, ми гадкуємо свої хижі...

– Ми гадкуємо свої, а другі гадкують чужі – зітхає Гапатин. – Ідім собі далі, що нам до других?

І два силуети зникають у темряві.

Худобу рушани теж вивели із села. Одні випасали її побіля колиб, інші на сільському пасовиську. У Рускові було два пасовиська: Дуброва і Мочільний, якими рушани користувалися почергово через рік. Цього року на черзі була Дуброва.

Ліберова королева Лачана (так її називали, бо мала на чеврі білу пляму, так би мовити, латку) і трійко-четверо ягнят паслися біля колиби на Леваді, де жили Лібери і Паранюки.

Одного дня Анна, вийшовши із колиби і не вгледівши ягнят, гукнула на сина:

– Іва, ану подивися, де тоти ярчата?

– Уже біжу, мамо! – скоренько відгукнувся Іван, знаючи, що материні завдання не можна відкладати на пізніше, якщо не хочеш покуштувати прута.

Пошукав Іван ягнят на Леваді, на Шалатюковому і Гараподьковому, – нема. Тоді, повідомивши маму, як був босоніж, помчав через покоси та лом

на Дуброву. Там зустрів кількох хлопців, старших і менших, та на його подив, німецьких солдатів, багато зброї: гвинтівки різної величини, кулемети. Солдати накручували якісь колеса і дивилися у бінокль. Хлопці, які випасали худобу на Дуброві, зацікавлено спостерігали за ними. Солдати їм щось говорили, але ті нічого не розуміли. Нарешті, один солдат, скінчивши свою роботу, повернувся до хлопців:

– Ком, ком!.. – сказав він. Хлопці не зрозуміли. Солдат повторив: – Ком, ком!.. – і по його жестах хлопці здогадалися, що їх підкликають.

«Іди ти!», «Сам іди!», – почали підштовхувати один одного.

Нарешті, один наважився, підійшов до солдата. Той поставив його на невеличку скриню і показав на бінокль, де треба дивитися. Хлопець довго дивився у бінокль, всією мімікою виказуючи здивування і захоплення.

– Що ти там видів, що ти так чудно було? – обступили його хлопці, коли він повернувся до громадки друзів.

– Чому і ви не йшли там видіти? – відповів той гордовито, але таки розповів: – Там видно церкву, але так, якби туй була. Так файно, раз ти справит береги, а потім ти справить діл, потім церкву із турньов із всім.

– Так, так – сказав один із старших хлопчаків, – чув я від старих людей, котрі були на першій війні, що так ся дивлять, аби церкву не били ні з пушки, ні з канона, ані з іншого.

Іван не смів підходити, послухав, про що балакали хлопці і радий, що знайшлися ягнята, погнав їх до Левади, а увечері розповів усім, що чув і бачив у Дуброві. Малі сестри Марія та Анна слухали його із захопленням, дорослі ж стурбовано.

– Не можу з чуда! – журився Іван Паранюк, почувши, що на Дуброві німецькі солдати налаштовують зброю. – Може сісі хотять село розбити. Добре, що нас там нема... Але шкода і хижей, робить чоловік ціле життя, а їм... лиш потисне за когутик, та й полетіла хижка. – Чув я, що і на Ділу стоять якісь гвери, направлені на село...

Діти в колибі не могли розуміти, чому так журяться дорослі, чому взагалі мовчазний Паранюк раптом так розбалакався і одвертається, щоб приховати скупі сльози. Вони не усвідомлювали, які нещастя і біду приносить війна. Їх, особливо хлопців, цікавила зброя, вони із захопленням прислухалися до звуків пострілів, а невдовзі їх розбурхала ще одна подія.

Хлопців, які випасали худобу на Дуброві, німецькі солдати вже кілька днів підряд пригощають цукерками і шоколадом.

Чутка блискавкою облетіла всіх, і одного ранку на пасовиську зібралось чимало дітлахів, але солдатів там уже не було. Діти виглядали, що ось-ось хтось вийде із села, але нікого так і не було, та й село виглядало безлюдним, спорожнілим. Так довідалися, що німецькі і мадярські війська покинули Рускову. Рушани почали повертатися до рідних осель. Не знали, чи вже можна, але не було нікого, хто б їм це заборонив. Не знали також і як сприйняти вістку, яку приніс їм, забрівши у село, жебрак із Леордіни: «23 серпня Румунія помирилася із Радянським Союзом і вирішила, щоб румунська армія пішла проти фашистів».

Невдовзі після цього, одного осіннього ранку село сполохав сильний вибух десь у вишньому краї Долини Рускови, потім ще кілька вибухів ближче. Люди захвилювались: «Яка біда тільки дуркає цілий день?». Загули вибухи ще кілька разів, а під вечір десь біля Леордіни бахнуло так, що аж вікна задзеньчали, а луна покотилася по всій долині Рускови.

Наступного дня вранці нижняни пішли поглянути, що то за диво сталося. Те, що побачили, дуже їх засмутило: міст, через який проходила вузькоколійка, перетворився на руїни, а неподалік залізний шосейний міст – на купу металобрухту.

Люди мовчки стояли і дивилися на знищені мости, лише Лоці, який підійшов пізніше, загомонів:

– Ви знаєте, як ми перестрашилися? – почав він. – І не сподівалися, а тут – бах!.. Но кажіть ви, це люди? Ці мають душу? Та як тепер сюди ходити? Як туй ся купати?

Ніхто йому не відповідав, а Лоці все не вгавав, вилаяв війну, тих, хто її почав, і всіх, хто її підтримує, потім витягнув люльку, набив її тютюном, запалив і, запохкавши, мов локомотив, продовжив: – Но не дуждали би, як нас обсмішили! Та де ще розбили, розбила би їм ся голова?

– Та як почали від Полян та до тут усі мости побили... – відповів похмуро Добош.

– Шкода, велика шкода, – крізь хмарку тютюнового блискали злістю очі Лоція. – Що вам казати, люди добрі, що тут ізробили ці бандіти, то лиш най їм Бог заплатить. Вони не зробили шкоду царям, але нам, бідняцтву. Царі будуть і відтепер ходити добрими дорогами, а ми усе недобрими, правду кажу ци ні?

Йому знову ніхто не відповів, і Лоці вирішив закінчити свою «промову»:

– Добре, що ми на хату не упало якесь залізо, бо задушило б усю мою фамелію...

– А ви думаєте що не могло ся стати? – запитав Добош. – Як туди много залізя всякого нападало, то могло не лиш на вашу нападати, але й на мою, бо моя ще май близько. Тепер, як підуть діти Портошом, то замість хриню найдуть залізо – спробував зажартувати, але ніхто не посмакував його жарту, і він повернувся до своєї дружини: – Може би ти подивилася, Жофіко, на свої сусіди Русулячки, на правду, хто знає, що могли погостити у таким страху.

– Подивлюся, – відповіла та, – лиш Настася учора мені казала, що мають іти за Облаз, бо хтось там щось дає, але не казала що.

Рірі, сусід Лоція, помітно пожвавішав:

– Може, і нам давати будуть?..

– Учора давали... великі порції страху... – пробурчав Куза. – Нині вже нема.

Рірі не бажав інше, лиш, може, якийсь одяг для дітей, бо надходить зима.

– Тепер бідних дітей повно в селі, батьки на фронті, матері не встигнуть напаровати. Одягу всім треба, а звідки? – додав Куза.

Розбиті мости не давали нижнянам спокою. Майже кожний день вони ходили дивитися на руїни, часто повторювали: «Такого моста в нас не було і не буде...», зітхали і поверталися додому.

Ця подія, сама собою, стала кінцем будь-якого порядку і початком хаосу у всіх аспектах рушанського життя. Угорська державна адміністрація відійшла, румунська ще не прийшла. У такому становищі кожний робив, що хотів, ніхто нікого не боявся, ні вночі, ні вдень. Єдина греко-католицька церква пробувала підтримувати порядок, проповідуючи мир і порозуміння серед людей.

Люди пильнували і обороняли своє майно, бо лише воно забезпечувало їм виживання, і з настороженістю чекали, що їм принесе завтрашній день.

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 220)

Щоліта у Вербовім подвір'ї перед стодолюю можна було бачити вкриту дошками широку бочку. Ранні сливи він висипав у цю бочку – на сонці сливи бродили скоріше – потім варив, а під осінь, коли починали лити дощі, і круглі та сині, мов небо, сливи застелявали землю в саду, закривав ту ж саму бочку, тепер порожню, в стодолу і насипав по вінця сливами, а десь в середині грудня варив. «Щоби було чим погостувати гостей», – не раз говорив Верба, хвалючись своїм добродійством перед побратимом Семенком.

– Поможи ще трошки, бо я на одній нозі ледве тримаюся... Однією рукою мало вдієш. Ге-ге!.. – підбадьорював Петро Подоляна, висаджуючи на віз порожню смерекову бочку...

Висадивши її на віз, Подолян приніс відро й подав його Петрові:

– Бери, – сказав, – приприся коло бочки, черпай і подавай мені, – потім висадився на віз, узяв з руки Петра перше відро жмихів і висипав у порожню бочку.

Лютий запах рознісся по подвір'ї...

– Одне... – почав числити Подолян.

– Чого лічиш? – запитав Петро, а далі, проковтнувши слину та злегка помахуючи головою. – Добра буде, їй той!

– Добра, – погодився Подолян, – лиш би крейцарів срібних!

– Так, так, я за неї даю срібло й злото, а вона мене у болото! – нагадав Петро давню коломийку.

– Боїшся болота, як дівка Сигота... Сімдесят шість... – числив, усміхаючись, Подолян.

– Вже є сімдесят шість? – поцікавився Петро, ніби не чув попередніх Подолянових слів.

– Вже майже повна... вісімдесят, – говорив, заглинаючись, Подолян. Його смагляве обличчя ніби трішки порум'яніло, мабуть, від втоми. А Петро, зі спітнілим чолом, все заглядав у бочку, з якої черпав жмихи: «Чи далеко до дна?»

– Вже майже повна... вісімдесят вже було...

Кобила стояла тихо, тільки раз у раз помахувала хвостом. Пуфій, розуміючи, що має до діла не зі злодіями, не гавкав, а сидів, підклавши під себе довгий волохатий хвіст, покліпував раз у раз червоними очима, ніби щось то роздумував. Корови в хліві почали рикати, може, вчули запах жмихів... Подолян, щоб втихомирити їх, скочив з воза: «Сто й три.. йду, Петре, дам цим щось в ясла, най ми не ричуть стільки».

В цей час Петро витер спітніле чоло і вус, який теж змокрів від поту...

– Ще трохи, і все... – сказав Подолян, повертаючись на своє місце.

– Коби, бо не можу стояти на одній нозі стільки, – сердито буркотів Петро.

Якісь чоловіки пройшли вулицею, поздоровкались, але Петро не міг по голосу впізнати, хто то. «Мабуть, Кривлян з Солонця».

Подолян блукав кудись думками, не знати куди.

– Дочерпав-єм ся до дна,

Подоляне, – сказав Петро, ліниво направляючи поперек.

– Слава Богу!.. – відповів той. – Подай звідти, – показав пальцем на колоду, – якісь дошки, най закрию, аби не вилились жмихи.

Тарко, який дотоді сидів тихо за хлівом, підвівся, простягнувся, спираючи морду на передні лапи. Простягнений здавався страшним, довгим, як теля. «Цей як скочить на плечі, то ані квекнути не маєш коли», – думав Петро, сідаючи на недотесану колоду і бідкаючись:

– Ой, йой, йой, робота мене докінчить, плечі болять... Я вже старий, не витримую...

Віддихнув. Подолян щось бурмотів коло хліва, але Петро не звертав уваги на його небилиці, а вів далі думку: «Старий, старий цей Подолян, але ще в силах. Ні не втомився, ну, дивися». Витяг з-за ремня люльку, викресав вогню, закурив. Пустив крізь рідкі зуби густі пасма диму, запахав кресало на своє місце, за широкий чорний ремінь. Далі слідив за Подолянном, який нахилився над криницею, щоб зачерпнути для корів ще кілька відер води.

– Йду і я, дам кобилі сіна, бо вже, мабуть, зголодніла, – напівголосом сказав, підводячись, Петро. Нога зарипіла сухо. «Ще рипить, треба буде намастити салом, як колесо, бо...» – припинив думку, бо Подолян, закриваючи двері хліва, озвався голосно:

– Запоров-єм. Все готове, Петре!.

– Вже? А пили? – запитав Петро, розв'язуючи веретину з сіном для кобили.

– А ти куди? – обтрясуючи долоні, запитав Петро. – Не йдемо?

– Підемо...

– Тоді?..

– Я тобі не казав, що я нині і пан, і йван?..Га?

– Казав, казав. А... – хотів продовжувати Петро, але не доказав, нагнувся, спершись рукою на колоду, сів.

Подолян зник у ганку за дверима...

Петро кутив і, як завжди, – була в нього така звичка, – щоразу, коли відпочивав, або коли кутив, – тактично підкручував свій чорний вус. Деякі з Петрових сусідів, крім прізвиська «швейцарський», ще називали його «вусатим». Одні говорили, нібито Петрові лестить, що його саме так прозвали. Інші казали, що це прізвисько гнівить його, і тому він отак сердито підкручує вус. Довгий час Петрові приятелі і сусіди не могли вгадати, яким тютюном набиває він люльку. А люлька в нього була завжди наповнена, приготовлена. Цій дрібниці Петро приділяв багато часу. Бувало, вранці не вийде на вулицю, не рушить в дорогу, поки люлька не почищена.

.....

Петрові друзі говорили, що на війні 1914 року після наступу Петро спочатку брався чистити люльку, а потім вже рушницю. Через це одного разу старшина строго покарав Петра. «Нічого, – сказав він, як відбув кару, – збудуся я цієї мари – рушниці. Вдома не буде мені ніхто командувати».

Після повернення Петро здорово підхмелився, друзі, які повернулися, підхмелилися й вони, потім, виходячи з корчми, обнявши Кілічука й Альбічука, і плентаючи язиком в роті, Петро сказав:

– Заспіваймо, хлопці, ...їм того! І почав:

Ей, коли-м йшов у катуні,
Ти грядки полола,
Руков махнув, тяжко дихнув,
Будь, мила, здорова...

Ой лишу тя, моя мила,
Лишу я тя, лишу,
Та в зеленій мошиночці
Лиш ся поколишу.

Та в зеленій мошиночці,
В зеленім вагоні,
Вже ня, мила, не догониш,
Хоч сідай на коні...

Ей будь, мила, здорова,
Бо я машірую,
Прихилися ід конику,
Най тя поцілую...

Далі вирвалась давня пісня «Чорна гора не орана, лиш кулями засіяна...а з вояка кровця тече...моя мила за мнов плаче...». Почувши таку тужну пісню, до них приєдналися й інші односельчани, і вже за короткий час село дзвеніло від пісень...

Співали, поки Кілічук не перервав:

– А досить цієї, тепер ми вже вдома, Петре, вернулись!..

Тоді Петро заводив іншої, жартівливої:

А сім году варю воду,
А вода вариться,
А сім году я уд біди,
А біда свариться.

А сім году варю воду,
А вода водою,
А сім году я уд біди,
А біда за мною!...

Ой курю та ся журю,
Ци пуйдеш за мене;

З пілов в роті я вандрую,
Черлене, зелене....

Вандрував-єм сім орсагу,
Восьму Романію,
Та не май же, душко, розум,
На мене надію!..

Юрій Вовчок, який ішов позаду Петра, повторював голосно, захлинаючись: «Черлене, зелене!...»

– Це ще торічна, бачиш? Жовта, як віск, – сказав Подолян Петрові, виходячи з ганку із пляшкою горілки в руці.

– Що ти говориш? – ліниво запитав Петро, повернувши голову в бік Подоляна. – Бачу, ти сьогодні справжній пан, якщо вгощати взявся. А як прийде пан?..

– Нам можна, ми трудно жили, – підморгнувши, сказав Подолян.

– Добре. Якщо так, то запиймо, – відповів Петро, зіщулившись, а потім прокашлявся, додав: – Міцна, справжня, – і витер рот рукавом.

– Як то, – говорив далі Подолян, простягаючи руку за пляшкою, – знати, що вона в коморі, і не покуштувати... Гріх, ні?

Говорилося у Вишній Рівнині, що одного дня Верба спіймав Петра в коморі, саме тоді, коли цей відрізував шмат солонини, аби понести до Василяни з-під Груня. Сталося це давно, ще в молоді його роки, коли Подолян, як і всі нежонаті легіні, вечорами й ночами толочили траву під вікнами Василяниної хати, а вранці на зорі повертались городами додому... Пан насварив Подоляна, мало не побив, але не прогнав з дому, бо Подолян знав усьому порядок коло панської господи.

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ СТРАШНІ ФІГЛІ

– Давно дуже много комедії трафлялося із-поза усяких фіглей, бо фіглярі не годні утихомиртиса ні на оприведях, – посміхнувся дідусь, пригадуючи собі, мабуть, різні трафунки. – Коли умерла стара Федориха, хтос із її фамілії заязав уднину бабі руку тоненьков, але ціпков нитков, а удтак нитку протяг круз дошки копиршова¹ та попуд укно у шатру. Ніхто й не потямив, бо бухенька² мала, а тіло кладут головов близько укна. Коли увечері усі сусіди зубралися около копиршова, фігляр уйшов у шатру і зачав сіпати нитков, а мертва баба почала і собі рухати руков.

«Люди!» – закрічав хтос, та не встиг доказати, бо... Господи, што там са коїло! Двері узенькі, а людей громада...

Абуводенжид Гібік, аленедержав Мойсейову віру, бо перехрестивса у православні, добрий шустер³ був, – день і нуч питькав із обувом. А коли йшов на оприведя, бо дуже любив ходити, то сяде собі у кутик та корпає корзання і так просидит цілу нуч.

«Гібіку, як умру, абис не чав корпати обув на моєм оприведю, бо са здойму із копиршова та тя задушу», – сміявся із Гібіка старий Проданчук.

«Не буду, сомсі⁴, не буду, лиш умирай швидко», – жартував Гібік.

А Проданчук договоривса із цімборами, убравса файно та ляг у копиршу, бо давно люди, кождий мав копиршу напарований, не як тепер. Запалили свічки, а оден побіг за Гібіком.

«Подь, – каже, – Гібіку, бо умер Проданчук».

Гібік вадь забув, вадь так хотів, – ухопив корзаня та начиння, та гайда на оприведя. Запалив свічку, помоливса, а далі сів собі у кутик та корпає. Фіглярі один за одним уйшли вон, а Гібік ні не узав на саму, што лишивса сам із Проданчуком. Аж чує, што мертвий киваєса у

копиршові, а далі здоймаєса і каже:

«Што єс ми бістив, Гіби...», та не доказав, бо Гібік забутив, як бугай, і вер му право у лоб чоканом⁴. Ледви простругали обох, бо оба обумліли.

Так гостив і старий Петро Мокренюк. Мав двох леґінищів, та дуже не любив, коли оти приходили пузно дому.

«Дивітса, няньові, бо там у Пішалі є непевне, та вас заморит», – пужав їх Мокренюк.

«Ідіт собі, няню, хіба ми боїмеса непевного?» – сміялися хлопці.

А одної ночі Петро замотавса у білу верету та перестрітив їх у Пішалі. Хлопці, як увиділи непевне, што морконит перед них, ухопили із плота по коликови та давай луштити.

«Йой, сини, уб'єте ня», – зачав крічати старий.

«Йой, Петре, сесе непевне відав задушило няню, бо позичіло уд него голос».

«Бий, Васи, бо і нас заморит!», – гелейкали один на другого хлопці, і так наплішили старого, што аж порошок фукав із верети.

А там на Бинкалускому, ізвише кодришора⁷, сиділа Гафія Шушманиха, дуже файна молодиця, усі гицні залицяли на ню та са напрошували на нуч, бо єї чоловік учарив у полонині. Та у одну суботу, коли люди укопали яму якомус мертвому, она каже одному гицневи:

«У мене такі биги⁶, неборе, што са перепудиш та не будеш бурше залицятиса на мене».

«Я? – каже тот. – Та я не боюса ні самого дідька».

«Но, тогди жди ня на кодришорі у укопануй ямі, опуночі буду там, та са полюбиме, бо така ми пришла бига у голову, што бе-м са полюбила у ямі на кодришорі».

А другому каже: «Ти, неборе, неваловшен до бабей ходити, бо са боїш», а тот давай єй заперечувати, што неправда.

«Но, – каже, – аж са не боїш, тогди жди ня у самі опуночі на кодришорі, коло тої ями,

што укопали мертвому, та пуйду ід тобі та са полюбиме».

А третьому каже:

«Ти издавна са напрошуєш до мене, прийди нануч у самі опуночі, але через кодришор, та коли меш коло тої ями, што укопали мертвому, зачни нявкати, як коти у марта, так абес нявкав, абих тя чула із дому, бо аж ні, не пуцу тя».

Што мали чинити фіцкови, раді не раді, але пушли. Перший сів у ямі та жде, другий коло ями, а третій, коли приблизивса до ями, у самі опуночі, як занявкає, што аж єму самому стало лячно, а тот із ями як са схопит, а тот, што сидів коло ями, як зареве – та у ноги, а тот, што нявкав, як увидів тих двох, зачав не своїм голосом верещати. І так побігли оден за одним, право до Гафіїної хижі.

«Но і галанґови з вас, хочете курварити, а боїтеса непевного, бурше не переставайте міні дороги, бо укажу моєму та вас порубає!»

Та й Левчарю леґінь мало не ізблудив через дурниці. Файний леґінь, як стяг, прийшов із катун⁸ на урлап⁹ та са заложили у коршмі, што пуйде у дванадцять часу на кодришор, аби доказати, што са не боїт непевного. Котрийс із леґіню дав му нуж, та казав, аби пушов серед кодришора та затяв ним у груб, але там аби го лишив, бо рано пуйдут дивитиса, ци пушов дов серед кодришора, чи ні. Пушов Левчар до серед кодришору, причак коло одного гроба та гіц ножем у груб! А коли встає на ноги, штос го тягне за мантлю¹⁰, не пускає. Із страху так лячно закрічав, што го учули оти із коршми. Прибігли скоро, а ун лежеть зомлілий, дивлятса, а нуж затятий у гробі, але круз мантлю. Удсидів у коргазі¹¹, а уттак ходив до ворожіль та по монастирях, аби прийшов ід собі.

* * *

Ми з братом Іваном, – давно це було, – пасли вівці та маржини кінця нашого городу на Перчиковій толоці, і що нам прийде в голову... У самім полудни, коли церковник вдарить у дзвін, почнемо кричати, як остеклі, що люди з села прибігли, думаючи, що нас дикий звір заїдає.

– Що трафилоса, хлопці? – питають.

– Ангели, – відповідаємо ми.

– Де ангели, які ангели? – дивуютса люди.

– Божі ангели з небес.

– Де ангели, де їх видите?

– Ади там, коло криниці пуд ліскою.

– Кулько їх видите, – почали хреститиса люди.

– Два, два ангели, – кричимо ми.

– Що роблять?

– Із золотих відер коням води пити дають.

– О, Господи святий! – хрестилися люди.

– Свят, свят, удверни уд нас нещася та горе, – шептали жони.

– Есе знак, люди добрі, великий знак, – почала ламати руки наша тета Прунишка.

Другого дня в самім полудни ми репетуємо ціркуш, а третого дня вже й пуп з дяком та протесійов прибули, всі нам бомбоне та кексу дають, по головах гладять – святі діти!

А ми місця з радощів не знаходимо. Всі діти з села нам завидять, бо ми ізбранні, покликані з ангелами бесідувати.

– Треба тройцю біля кирниці поставити, – радились люди.

– Каплицю, каплицю, бо то не фіглі, кричала тета Прунишка.

Та наприкінці тижня повернувся няньо з роботи додому і, коли побачив в саду отаву потолочену, бо всі бігли видіти чудо через сад, то мало не добив нас ремнем, трохи з сусідами не посварився.

– Старі та дурні, – кричав на них няньо, – повірували цим чортам, што видят ангелів, што есте з моєї отави учинили?..

Осоромлені сусіди, загинали голови і не відповідали нічого. Тільки тета Прунишка гелейкала на нього:

– Безбожнику, дітям ангели дали знак, што гія каплицю коло криниці будувати.

– Про мене, будуйте сто каплиць, але дорогу до них через муй сад не робіт! – гримнув на неї няньо.

1 Копиршу – труна.

2 Бухенька – хатина, кімнатка.

3 Шустер – швець.

4 Сомсі – ровесник.

5 Чокан – клевець.

6 Биги – забаганки.

7 Кодришор – кладовище.

8 Катуні – військо, військова служба.

9 Урлап – відпустка.

10 Мантля – верхній одяг, шинель.

11 Коргаз – лікарня.

Лариса ЯКОБЧУК-БЕВКА

НА БІВОЛЯЧІЙ ШКІРІ

(Легенда)

Давніше в горах та полонинах марамороської округи не лише літували, але дуже часто й зимували худобу в зимарьках та на боці. Для зимівлі газди будували зимарьки, що їх називали мразниці. А то були свого роду колиби у формі конуса, змайстровані із ялиць, тобто із смерекових кругляків та буків. Мразниця була побудована майстерно так, щоб дичина не змогла добратися всередину до худоби та наробити шкоди. Приліплена до мразниці була й колибка-домівка для вівчаря або для бовгара.

Олекса Зуб ще із малої дитини ріс та прислужував бовгарем в горах, побіля рога-тої худоби... Вже сорок йому відклепало, та, як кажуть старі, «дубовий парубок», але ще не жонатий. Зістався вірним пастухом, вірним та щирим любителем полонинської природи та її втіхи. Приказували старші люди, що той Олекса Зуб був благовірним та боголюбним парубком. Що дав Бог йому дар бачити чортів та нечисту силу.

На одне Рождество Христове Олекса зліз із полонини та пішов до Божої церкви: помолитися Богу, поколядувати. Бодай на трохи забути про гори та полонини, забути про дичину. Коли приходив до церкви, не пхався вперед. Ставав собі позаду, скраєчку, і там смиренно молився, слухав Боже слово. А про те Різдво мав багато що приказувати й приказував аж до сивої старості, бо ж Олекса Зуб, жив аж 98 років. Приказував, що тоді в церкві на торжественній літургії бачив таке:

«Під час Божої служби нишком-тишком один за другим до церкви проникло кілька чортів. Кожний із них мав у руці вішечку, що кажуть на неї помачайку. Потихоньку прошибнулися поміж вірниками. А там почали мастити по очах; то вліво то вправо, мастити... Доти мастили та мазали людей вішовочками, поки багато із вірників заснули. Заснули на ногах, на колінах... Навіть кілька й хропіли... Замість того, щоб служити Боже слово, вірники хропіли... А коли священник вирушив вздовж церкви кадити тімняном, чортенята вихором тікали надвір. Так тікали, що в двері не вміщалися. Олекса Зуб все те бачив. Від Бога йому було дано.

Після закінчення Божої справи вірники рядом пилували додому. Олека Зуб не пилувався. Зістався в придворі, стежив... Що бачив далі. Після закінчення служби пропасники зійшлися біля церкви під стіною. Приволали із собою й біволячу шкіру. Одні ляшували на дверях церкви, а інші шкрябали на шкірі. За знаками із дверей чорти значили на шкірі тих вірників, які согрішили під час служби. Написали на шкірі тих, що спали, тих, що смієлися, тих, що гушкалися, тих, що дивилися в

дзеркало... Шкрябали, але не все вміщалося. Щоб знайти місця, почали розпинати та напинати шкіру. Напинали, напинали... Розпинаючи, оден пропасник пернув. Пернув так, як кінь. Як лошак на майдані...

Олека Зуб коли почув, як той чортяка затрубів, засміявся на весь голос. На хвильку всі чорти затетеріли. Дошніпали чорти, що хтось їх деконспірував, відкрив... Залишивши шкіру, раптом схопились та в ноги. Розлетілися почерез церковний мур та пропали в гушавину лісів.

Схвильований Зуб закликав панав отця та й церковнослужителів, щоб видати їм тайну. Розказав їм про все те, що бачив і чув у церкві та при церкві. Як доказ показав на шкіру із знаками, що лежала розіп'ята під церквою.

Приказують старожили, що для очищення Божої церкви, її парафіян та села, були закликані високі власті Божої церкви «із світа». Освятили та очистили церкву, її вірників та село від нечистої сили, від нечистоти та від Дракона.

Віргілій РИЦЬКО

Радуйся, земле!

Давно це було, давно, ще в часи мого дитинства. Ще далеко до Різдва, а хлопці вже починають до нього готуватися, вивчаючи колядки.

Зимовий холодний вечір. Хлопці збираються вдома одного з них – в старій, покритій очеретом хаті.

Під стіною – широкий настил з дощок. На дошках солома або матрац, наповнений соломою. Все накрите домашнім рядном. Настил цей називається піл. Звичайно на полу спали батько і мати, діти – на печі, чи там, де була лежанка, на лежанці. На печі завжди тепло і затишно.

Хлопці сідають на ослін коло вікна і починають репетицію – розучують різні колядки. Так вони збираються щовечора.

Ось і перший день Різдва Христового. Під вечір по слободі ходять колядники. З усіх кінців лунають колядки: «Дернець пребагатий», «Присята Варвара», «Вийде же Бог» та інші. Надворі вже потемніло. Земля дримає під білими заметами, сніг іскриться від мерехтіння зірок на небі. Перший різдвяний вечір особливо чарівний.

Мороз тріщить, хапає за ніс, проникає під свитину. Дарма! Сьогодні празник. Сніг скрипить під ногами колядників. В усіх хатах світяться вікна – там їх дожидають. Вони тупають по прометеній стежці, стукають у вікно і двері:

– Приймайте покалядувати!

Коли дозволять, колядники заходять до хати і під проводом берези (ватажка) починають колядувати.

Господарі й господині – привітні, щедрі, у них заздалегідь приготовлені різні гостинці і дрібні гроші для колядників.

Ех, які то часи були!..

Дарували парубкам і хлопцям калачі, ковбасу, сало, яблука, горіхи. Парубків іноді пригощали вином. Береза отримувалася якесь гроші. Таку винагороду мали колядники за свої щирі поздоровлення з

Різдвяними святами. Тепер люди почали забувати давні звичаї. Ех, люди, люди!

Ось колядники в сусідній хаті. Хата святково прибрано. Свіжо побілені стіни, вимазана глиною долівка. В хаті напівтемно і нікого, крім дядини Катерини, не видно. В кутку під іконами горить лампадка. Вона кидає якесь таємниче світло на стіни, на долівку, на дядину, на колядників. Колядники спинились коло дверей, поскидали шапки, щоки палають од хвилювання. Тільки переступили поріг, як Береза організує колядників. Він починає колядку і всі підхоплюють її. І це те, чим зараз живе дядина Катерина. Бідолашна! Вона не знала нічого, ні концертів, ні театру, ні телевізора. Жодних видовищ. Вона знала тільки церкву, різдвяні колядки та новорічні щедрівки у своїй хаті. На серці у неї празник, на щоках, як і в колядників, виступив рум'янець. Тільки у колядників від хвилювання, а в неї від зворушення. Вона стоїть коло столу, слухає, а рука сама простягається до кошика, що на столі. А там у неї, у тім кошику, гостинці. Не скупіться, дядино, давайте гостинці щедрою рукою, бо ж прийдемо ми до вас не раніше, як через рік!..

Ми колядуємо, і наші голоси заповнюють всю хату. Жодне чесне серце селянина не може бути байдужим до колядки. Десять коло стіни ворухнулася тінь. Це дядько Іван. Його очі дивно блищать, він витягнувши, наставив вуха, прислухується. Рум'янці на щоках дядини Катерини вже обертаються на червоні троянди. Це вершина, вінець сьогоднішнього дійства. То ж старайтеся, хлопці, не пропустіть нагоди добре закінчити! І ми колядуємо ще натхненніше, віщуючи радісне свято Рождества Христового!

Мал. Михайла ТИМОШЕНКА

НЕБО І ЗЕМЛЯ ЛИКУЄ

Колядка

Нотозапис Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Музична партитура для голосу та фортепіано. Тональність: D-dur (два діжки). Метр: 2/4. Темп: Помірно. Партитура складається з п'яти рядків нот, з відповідними текстами українською мовою. Зірочки (*) позначають місця для декоративних елементів.

Небо і земля щиро днесь ликує,
І збір пророчий разом торжествує,
Бо Христос вродився, в пелени вповився.
Ожиданий давно,
Він на світ явно в яслах положився.

Віфлаєм-місто тішиться, радіє,
Що це сповнилась його надія.
Ясла днесь сяють, три царі вітають,
А пастирі грають, Піснь Христу співають
Ангелські хори.

«Слава во вишніх!» – ангели співають,
Мир на землі всім людям звіщають
Ірод засмутився, що Цар народився,
Його земне царство і все владарство
Марно упадає.

Зоря на небі ясна світить Богу,
До Вифлеєма вказує дорогу,
А персидські царі поспішають з дари,

Віддають в покорі в Його біднім дворі
Новому Цареві.

Бідні пастирі весело співають,
Про славне чудо всім оповідають:
Що Христос у плоти ліг помежи скоти,
В пелени вповитий, хоче відкупити
Віруючих в нього.

Вродився Творець нині всеї твари!
Цар над царями, Він не має пари!
Добре всі се знають, й скоти відчують,
Голови схиляють, дарунки складають
Творцеві своєму.

Пречиста Діва на руках тримає
Та немовлятко грудьми нагодує.
О прекрасний цвіте, ти мій ясний світе,
Сину мій коханий, з неба нам післаний
Від святого духа!

НА РІЗДВО ХРИСТОВЕ

Колядка

Нотозапис Кузьми СМАЛЯ

Музична партитура для голосу та фортепіано. Тональність: D-dur (два діжки). Метр: 2/4. Темп: Помірно. Партитура складається з чотирьох рядків нот, з відповідними текстами українською мовою. Зірочки (*) позначають місця для декоративних елементів.

На Різдво Христове,
Браття, всі радіймо,
Нашу журбу та нестатки
Тепер забуваймо.

Бо по всьому світі
Сталася новина,
Що Пречиста Діва-Мати
Породила Сина.

Не зродила Й'го в палатах,
Ані в царському домі,
Породила в Вифлеємі
У стаєнці вбогій.

А пастирі тої ночі
В полі ночували,
Як уздріли зорю ясну,
Зі сну повставали,

Поспішили до стаєнки,
На колінця впали,
Вже спізнали, що родився
Цар небесний слави.

Народився Йсус Христос,
Лиш би Йому жити,

Та юдейський злий цар Ірод
Шукає Й'го вбити.

Але добра Божа Мати
Жалує Дитини,
Збирається в чужу землю
Далеко до днини.

Мати Божа в чужій землі
Все це перебула.

Як почувла, що вмер Ірод,
Назад си вернула.

Збираймося, Браття й сестри,
Нинішньої днини,
Заспіваймо колядочку
Всій нашій родині.

Подав Іван КІДЕЩУК

Дитячі сторінки

ЗИМОВІ ВІРШИКИ ДЛЯ НАЙМЕНШИХ

Василь ДІДЕНКО

Зима

Сніжинки, сніжинки, сніжинки
Розсипала всюди зима.
І жодної в літо стежинки
Від нашої хати нема.

Анатолій КАМІНЧУК

Баба Віхола

Баба Віхола ішла,
Велетенський міх несла,
Аж тут вихор налетів,
Міх пошарпав, потрусив.
Розв'язався бабин міх –
І посипав долу сніг.

Леонід КУЛІШ-ЗІНЬКІВ

Вранці біля хати

Малесенькі сліди –
Зайчатко вухате
Приходило сюди.
Стояло біля хати,
Ступило на поріг –
Хотіло нам сказати,
Що випав перший сніг.

Анатолій КАМІНЧУК

Півникове горе

У півника горечко,
Заболіло горлечко.
Він холодну воду пив,
На морозі походив.

А курочка кудкудаче,
Біля півника аж плаче:
– Не пий півнику, води,
На морозі не ходи!

Людмила ЛЕЖАНСЬКА

Котик плаче на морозі

Котик плаче на морозі,
Бо йому померзли нозі.
Ходи, котку, до хати,
На лежанці будеш спати.

Віктор ТЕРЕН

Що ми зліпили?

Гірку ліпимо нову –
Білу-білу, снігову.
Та від сонця, від тепла
Наша гірка потекла.
Галас на подвір'ячку:
– Ми зліпили річечку!

Марійка ПІДГІРЯНКА

Снігова баба

Що за гамір? Що за гра?
Ліпить бабу дітвора.
Ой, же баба снігова
Біла в баби голова.

Ой, у баби горб на спині
І ломака он яка!
Ніс у баби з картоплини,
Рот у баби з буряка.

Дитячі сторінки

КОЛЯД, КОЛЯД, КОЛЯДНИЦЯ

Різдвяні віршики

Коляд, коляд, колядин

Коляд, коляд, колядин,
А я в батька один.
Мене батько послав,
Щоб я хліба дістав.
А на призьбі мішок,
Дай, дядьку, пиріжок.
Як не даси пиріжка,
Візьму вола за різка
Та поведу на лід,
Зіб'ю правий ріг.
А в різок буду трубити,
А хвостиком поганять,
Сюди-туди боронить.
Добрий вечір!

Коляд, коляд, колядниця

Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
А без меду не така,
Дайте, дядьку, п'ятака.
Одчиняйте скриньку
Та давайте сливку.
Одчиняйте сундучок
Та давайте п'ятачок.

Коляда, коляда

Коляда, коляда,
Дай, дядьку, пирога
Як не даси пирога,
Візьму вола за рога,
Та виведу на моріг,
Та виломлю правий ріг,
У ріг буду трубити,
Та викручу правий ріг.
Рогом буду трубити,
Волом буду робити,
А пужкою поганять,
А вам, дядю, хліб пахатъ.
Винесіть пиріг добрий

З руками й з ногами,
Щоб бігав за нами.

Ой колядка, колядниця

Ой колядка, колядниця,
Дайте маку і кутиці.
Як не дасте, одкажіте,
Моїх ніжок не знобіте:
Я дитина маленькая,
Моя ніжка босенькая.
Пик, мик,
Дайте колядник
Пильно,
Бо в ноги зимно

Бігла теличка

Бігла теличка
Та з березничка
Та до дяді в двір —
Дай, дядю, пиріг!
Як не даси пирога,
Візьму вола за рога,
Та виведу на моріг,
Волом буду робити,
Хвостом буду поганять
Та на гречку оратъ.
Добровечір.

Колядую, колядую

Колядую, колядую,
Ковбасу чую.
Святий вечір!
А в кого, кого?
У діда свого.
Святий вечір!
Дайте ковбасу,
Я додому понесу.
Святий вечір!
Дайте круп'янку,
Потягну під лавку.
Святий вечір!
Дайте кишечку,
З'їм у затишечку
Святий вечір!

Я маленький хлопчик

Я маленький хлопчик,
Зліз на стовпчик,
З мішком походжаю,
Коляду збираю.
Вечір добрий!
Дайте пиріг довгий!
Як не дасте пирога,
То візьму вола за рога,
Та поведу до торга,
Та продам за шага!
Тпру! Цабе!

Дитячі сторінки

ЗИМОВА КАЗКА

– Посуньтесь, сестрички, – сказала молоденька сосонка і розправила свої віти.

Вона сказала це ласкаво й привітно, їй було приємно, що кожної весни на ній виростають світлозелені молоді пагінці, ніби свічок хтось понаставляв. Але сестри-сосни, що росли навколо, незадоволено забурмотіли:

– Ну, от іще. Нам і самим місця мало. І чого його так розростатися.

Може, вони просто заздрили, що сосонка така гарна, найкраща серед них виросла, що в неї так рівненько, ніби драбинкою, а з усіх боків ростуть густі зелені віти. А, може, й справді їм було надто тісно.

– Кра! Кра! – закричала ворона. – Чого ви сваритесь?

Однак у вас у всіх посохнуть віти, і ви залишитесь з голими стовбурами. Подивіться на своїх бабусь!

Старі сосни стояли з високими-високими, але голими стовбурами, і лише десь там угорі зеленіли їхні волохаті голови.

Та ворона, хоч і довго жила й багато бачила, завжди кричала щось неприємне. Її не хотілося слухати. Хай собі сідає на тих високих соснах, а сосонці приємніше було, коли до неї прилітали маленькі червоні пташки і співали їй веселі пісні про те, яка вона красуня і як вони люблять її густі віти, де можна заховатися.

А ще її любив зайчик. Отой веселий сірий пустун-заєць, що завжди шкодив у лісі, а потім прибігав ховатися до неї. Він, навпаки, був дуже задоволений, що вона так розросталася. А ще її полюбила одна маленька дівчинка. Познайомилася сосонка з дівчинкою в той самий день, що і з зайчиком.

Обоє вони гуляли – дівчинка і зайчик – і злякалися одне одного. Дівчинка раніше ніколи не бачила зайця. Вона подумала: а, може, то вовк женеться за нею, – і заховалася мерщій за густу сосонку. А зайчик подумав, що то мисливець іде, і теж заховався за ту ж сосонку, тільки з другого боку. Сосонка обох їх бачила і обох заховала.

– Яка ти гарна, сосонко! – прошепотів зайчик. – Я завжди до тебе прибігатиму, – і тихенько втік.

А за дівчинкою прибігли дорослі.

– Дивіться, яка гарна сосонка, – мовила дівчинка, коли побачила своїх, і вже перестала боятись. – Я хочу її до себе на ялинку.

– Добре! Добре! Ходімо! – сказали дорослі. – Ти нас дуже налякала.

І з того часу сосонка все думала, як це її можна взяти на ялинку. Адже ялини ростуть там, на горбку, великою

купою.

У них так само тісно, як і тут.

І їй ставало дуже сумно. Чому це коріння її міцно вгрузло в землю і вона не може перейти хоча б на ту полянку, де влітку завжди цвітуть квіти? Всі бачили б тоді, яка вона красуня. Вона заздрила пташкам, що можуть літати, де хочуть, і бачать стільки цікавого. Вона заздрила зайчиків, що стрибав по всьому лісі.

«Марно загине моя краса», – думала сосонка.

А тут ще ворона кричала:

– Замерзнете. Померзнете. І ти, зайча, все бігаєш, все гасаєш, про зиму не дбаєш. Кра! Кра! Краще вже, як я: влітку – на дачі, взимку – у місті.

І от усі ворони відлетіли. Листя з дерев давно вже опало і розвіялося вітром. Тільки сосни та ялини стояли зелені. Їхні голочки не боялися морозів.

«Убере мене сніжок, – думала сосонка, – буду я ще краща. Тільки хто мене побачить? Знову пташки та зайчик хвалитимуть мене. Але ж це я чула вже багато разів».

Зайчик теж чекав снігу. Прокидається він якось, а на ньому щось біле лежить. Зажмурився зайчик, а воно, біле, падає та й падає.

«Оце і є сніг! – подумав він. – Добре було б ще поспати, але треба пошукати чогось на сніданок».

І він виліз із своєї ямки. Гасав, гасав зайчик по лісі, крім одного корінця, нічого не знайшов і раптом почув, що за ним хтось женеться. Оглянувся зайчик, а на снігу від його лапок сліди.

«Отаке! – подумав він. – Та це по моїх слідах кожен мене знайде. Треба мерщій ховатися».

І правда, бігла по зайчикових слідах руда лисиця, така ж голодна, як і він. Закружляв зайчик по лісі петлями, петлями та швидше до сосонки і кричить їй:

– Ой рятуй мене з біди,

Замети мої сліди.

Хай лисичка не почує.

Де сьогодні я ночую.

Засміялася сосонка, похитав вітер її вітами, замела вона сліди, заховала зайчика.

Сидить зайчик, тремтить, а як лисиця побігла геть, каже:

– Мила сосонка! Ти найкраща з усіх у лісі.

Сосонка усміхнулася, а сестри ще дужче стіснили її віти.

– Посуньтесь, сестрички, – просила вона, але вони заздрили їй і не давали місця.

Дитячі сторінки

Тут саме проходив дідусь, що доглядав цей ліс.

– Дуже їм тут тісно, – сказав він. – Ану, зрубай я оцю молоденьку на ялинку внукам.

Червоні пташки жалібно защебетали, коли побачили, що їхню сосонку рубають, а зайчик був десь далеко і не бачив, а то б він, напевне, заплакав.

Уже три дні сосонка стояла в кімнаті, і три дні багато дорослих людей прикрашали її. Як це було приємно! Сосонка розкинула своє віття широко, як хотіла, і на кожній гілочці висіло безліч іграшок, блискучих, як зірки, що сяяли вночі над лісом, і веселих, як пташки. На ній і зараз сиділи пташки, тільки вони були якісь дивні – не співали і не розмовляли. Навіть не відповіли, коли сосонка спитала їх тихенько:

– Чи ви не з нашого лісу?

А ще сніг, який покпали на віти, був зовсім не холодний і не танув, і люди казали: «Дайте ще білої вати», і клали цей дивний сніг.

– Тепер треба дощу, – сказав хтось. Сосонка хотіла сказати, що тепер зима і дощу не буває, але у людей був інший дощ – золотий і не мокрий, – просто тоненьких павутинок понакидали на голочки.

Далі було ще краще. Вгорі повісили справжню зірку. Як це її люди дістали з неба?

«Яка я гарна, – думала сосонка. – Коли б мене побачили такою в лісі і пташки, і зайчики, і всі дерева. А вітер, мабуть, ніколи не відлітав би від мене. Яка я щаслива!»

Двері відчинилися, і в кімнату вбігла дівчинка. Яка радість! Та сама дівчинка, що ховалася за сосонку від зайчика

Дівчинка закричала:

– Ой, яка чудова! – застрибала навколо і заспівала:

Я покличу всіх дівчаток,

Всіх дівчаток і хлоп'ят.

Будем гратися, співати.

Круг ялинки танцювати.

– Я сосна, а не ялинка, – хотіла сказати сосонка і пояснити, що вона краща й гущіша за ялинку, а голочки і в неї такі ж самі, навіть довші. Але не встигла, бо раптом засвітили на ній багато свічок, – рожевих, червоних, жовтих, зелених, – і в кімнату вбігли діти. Вони взяли за руки, танцювали і співали:

– Ми зібралися на свято.

Всі дівчата і хлоп'ята,

І ялиночка прийшла,

Подарунки принесла.

Аж тут хтось постукав у двері і в кімнату ввійшов... Ой, сосонка відразу впізнала його – її лісовий дідусь з торбинкою в руках.

– Дід Мороз! Дід Мороз прийшов! – закричали діти, бо в нього була така ж довга біла борода, як і в Діда Мороза під ялинкою.

– Ні, це мій справжній дідусь, – образилась дівчинка і кинулась до нього на шию.

– А що я тобі приніс! – сказав дідусь і розв'язав торбинку, а звідти вистрибнув живий зайчик. Він злякано глянув на всіх і раптом побачив сосонку, свою любов, рідну сосонку, що завжди рятувала його. Він кинувся до неї, заховався

під нижню гілку, на якій лежав сніг, що не танув, і сиділи пташки, які не співали, і за своєю звичкою звернувся до сосонки:

– Ой, рятуй мене з біди!

– Як ти потрапив сюди? – спитала сосонка. – Не бійся, тут усі такі хороші...

– Ох, – зітхнув зайчик, – вчора за мною гналося стільки мисливських собак. Я бігав по всьому лісі зовсім знесилений і прибіг заховатися до тебе, а тебе не було, сестри твої не схотіли мене заховати, і я впав непритомний. На шастя, мене підібрав наш лісовий дідусь і приніс сюди. Але яка ти гарна, і всі гарні, і як у вас весело!

Справді, було дуже весело, і всі діти годували зайчика пряниками й цукерками. А коли він схопив з гілки лялькову моркву і скривився, бо вона ж була лялькова, дівчинка принесла йому справжню моркву, і він весело захрумтів. Сосонка сміялася, зайчик сміявся, і всі діти сміялися.

Раптом сосонка і зайчик побачили, що за вікном на стовпі сидить стара ворона і крикає: кра, кра! Але на неї ніхто не звернув уваги, – навіщо крикати, коли всім весело!

Джерело: <http://deti.e-papa.com.ua>

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СМЕРТЮ СМЕРТЬ ПОДОЛАВ

(Гумореска)

*Шукає ня смерть у коршмі
Й по зеленум гаю,
Отвориса сира земне,
Най у тя лігаю...*

(З народної співанки)

На дзвіниці церковник Дін'го (чортзна-хто його так охрестив) вдарив у дзвін. Тонкий дзвінкий звук розлився по селі на всі подвір'я, начебто хотів заглянути до кожної стайні, переконатись, чи маржинка вже погодована та напоєна, чи кури вже дрімать по курниках, а після того зиркнути і по хатах, щоб побачити, чи газдині чекають газдів з вечерею, чи кипить окріп на кулешку. Побачивши що все в порядку, ударився об близький горб Грицькова, покритий яблуневими садами, одскочив і залунав коло дальшого Ковника, а там далі розігнався і полетів понад густою Кичерою та Миґурами та лунав все слабше й тихіше, гасаючи десь в глухих дворах Облазів та Корнетів.

Гул дзвона не обійшов ні Коржукового подвір'я, але що там йому побачити... Хіба двох рябих та одну зозулясту куняючи на флудцях, бо маржинки у Михайла Коржука дазбу вже кілька років, і в хаті газдиня вже здавна не готує вечері, «відколи пішла, адитам, на горб в косички, мушу сам собі напартолити, як яєшню на обід так і борщ на вечерю...».

Партолив Михайло досить рідко, бо скільки йому там треба?.. Часто обходився без обіду, а вечеря, – дві-три ложки борщу після «походеньок» до корчми Красенького чи «посиденьок» до смерку на лавці перед хатою.

Того вечора не влаштував собі «походеньки» до корчми, бо щось його нудило та давило під серцем, але від «посиденьок» на лавці не відмовився.

«Дасть Бог, хтось пройде вулицею і перекинеться зі мною словом, на душі легше стане», – не встиг довести думку до кінця Михайло, як вкінці вулиці появилася постать якоїсь молодичі.

«Ідешна молодича, ади як гордо ступає, наче попова телиця, – міркував старий. – Ба хто би це?.. Миґуранка?.. Та ні, бо та почала нахрамувати на ліву. Василина з Кашиць?.. Ні, бо ту вже почало згинати в три погібелі. Марія з Поґора?.. Та ні, бо та вже лиш шкіра та кістка. Мабуть Анна з Города?.. Ні, бо Анна

похожа на червоноармійського танка. Ні Юлішка, бо та... Ні Ровза бо... Та чорт з ними! Колись пізнавав їх здалека, а тепер, або вони надто постарілись, або я вже недовиджаю».

– Накінець то добралась, – зітхнула молодича, присідаючи на лавці біля Михайла.

«Ай, що за чічка, – подумав Михайло, позираючи крадькома на молодичу, – тільки дивись, які в неї лакумні стегна та груди, а губи?.. Та куди мені, старому, до такої молодичі?.. Мене вже смерть очікує, а я?! І як врочисто одягнена, ніби вирушила до храму».

– А звідки ви, молодичко?.. – насмілювався Михайло.

– Здалека, Михайлику, здалека, – відповіла лагідним голосом.

– А куди?

– Та ось до тут.

– Мабуть, у вас є родина, чи знайомі у нашому селі?

– Є й знайомих, але поки що я прийшла за тобою.

– За мною, – промовив тихим голосом.

– Так, за тобою, Михайле, ходімо, бо вже смеркає, а дороги...

Михайло піднявся і рушив повільною ходою за молодичею.

Після кількох кроків зупинився, глянув позаду себе, хотів був повернутися, щоб зиркнути, як там рябі та зозуляста, закрити двері та, але махнувши рукою, попрямував гордо за нею начебто смертю подолав.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Іван ДОНИЧ

РОЗВІЯВСЯ

Так-так-так... Щось мені сумно. Чим би це зайнятися?! Зима... сумно... На вулиці холодно – не піду на вулицю. Так! Телевізора увімкну. Ага, знову пикатих показують! Не хочу дивитися – остогидли вже зі своєю брехливою політикою. Все торочать про те, як мені гарне й цікаве життя влаштувати, нагодувати людей, одягнути, навчити, як без народу обирати президента. Ні, перемкну на інший канал.

Ану-ану, що там мені будуть клеїти, до чого закликати? Так... Тут – кіно...

Ох ти! Бісове зілля! Двоє, вибачте, не зовсім у парадному вигляді... Ніби в раю, й нікого не соромляться! Ні! Це мені не підходить. Вимкну це страмовисько, бо нічого там немає гарного.

Що ж його робити? Книжку почитати... Газету?.. Книжок не люблю ще зі школи. Газету?.. Літери дрібненькі – не побачу.

Може, до кума піти та в карти перекинутися? Карти я люблю, але з ним хіба гратимеш? Той ніколи часу не має – завжди знаходить якусь справу, тому карти відпадають.

Чим зайнятися? Жінки не маю, город укритий снігом... Може, до луврика податися? Але ж останні гроші туди відніс ще позавчора увечері. До клубу піти, так він уже десять років не опалюється і цвіллю тхне.

До церкви не хочу, бо не вмію хреститися. Я руку до лоба хочу підняти, а нечистий ніби приклеїв її до тулуба. Рвеш-рвеш – і ні з місця!

А може, когось одлупцювати?! Все одно рук до чогось треба докласти, розвіятися трохи.

Все-таки піду до луврика, може, комусь дам у пику. Що ж мені в хаті сидіти? Нудно...

Так! Ось, бачу, вже вийшло якесь миршавеньке із дзеркальних дверей шинку, хитаючись, прикурює цигарку. А ніс, бачу, сизий, як в індика.

– Що, – кажу, – налилався, як баран меляси, та й сопеш у дві дірки?

З Новим Роком! З новим щастям!

З Новим Роком! З новим щастям!

Хай завжди в очах іскряться
Усміх, радість і кохання.
Хай здійсняться всі бажання,
І хай криза не лякає,
Грип-застуда обминає.
Щоб достаток був у домі,
Діти щоб були здорові.

Хай тобі в Новому році
Добре спиться і на боці,
Й горілиць, і носом вниз,
І в гостях, і вдома – скрізь.

Хай тобі насняться гроші
І начальники хороші.
Хай насниться найсолодше,
І не раз, не два – щоночі.

Але щастя – хай не сниться,
А у серці загніздиться.

Ану, корешок, хамулай сюди та виділи дядькові пару цигарок! І запали вогника...

– Добродію, одчепися від моєї душі. Я на халяву хамам не даю. Зрозумів?! Халява обсягу й межі не має...

«О! Воно ще й відгавкується, – думаю, – зараз таки трохи розвесело свою душу!»

Ухопив його за комір куртки й хотів шугонати в кучугуру снігу. Але раптом в очах спалахнула

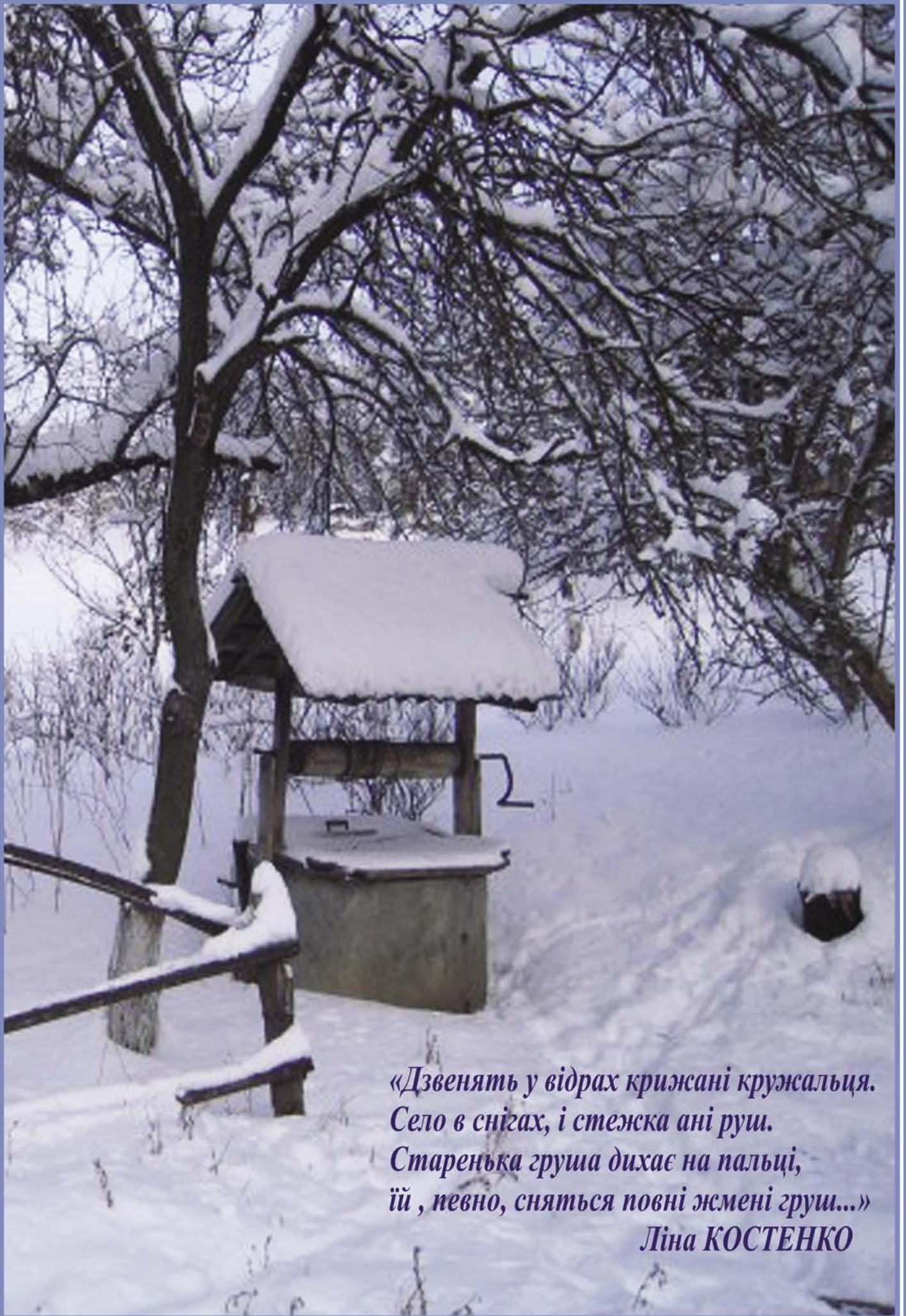
блискавка і зупинилося дихання. Руки зів'яли й товстим мотуззям повисли додолу. А миршавенький посадив мене, ніби лантуха, на східці, мляво промовив:

– Посидь отут, відпочинь... На халяву...

Я тільки вирячив очі! Ні дихнути, ні встати не можу. Оце приклало руку!..

Зараз трохи посиджу й піду помаленьку до хати. Мабуть, візьму-таки якусь книжку та й спробую почитати. Розвіявся трохи і досить. Ось тільки встану...

*«Дзвенять у відрах крижані кружальця.
Село в снігах, і стежка ані руш.
Старенька груша дихає на пальці,
їй , певно, сняться повні жмені груш...»*

Ліна КОСТЕНКО